

UNITÁRIUS ÉLET

XLIII. ÉVFOLYAM 4. SZAM

1989. JÚLIUS—AUGUSZTUS

Mélyebbre a hálót

KEDVES HALLGATÓIM,

szerte az országban és határainkon túl!

Áhítatom alapját Lukács evangéliumából vettem, az ötödik résznek negyedik verséből, ez így hangzik:

Jézus... "Miután abbahagyta a beszédet, ezt mondta Simonnak: Evezz a mélyre és vessétek ki hálótokat fogásra."

A történet, amelyet egyedül Lukács evangélista őrzött meg ennyire teljes szöveggel, Jézus két tanítványának elhívásáról számol be. Az események egyszerű leírásán túlmenően, megismerjük belőle Jézus tanítói munkáját, felfokozott lelki érzékenységet, amellyel azonosulni tudott embertársai gondjaival, bajaival, örömeivel és bánatával, sőt világról alkotott felfogásával is. Elevenítsük fel a történetet: Jézus tanítói munkásságának elején a Genezáreth tavához érkezik. A parton nagy tömeg gyűlik össze hallgatására. Tanítása közben két hajó köt ki, munkából megtérő halászokkal, Simon Péternek és öccsének, Andrásnak hajói. Jézus belép Péter hajójába, eleveztet a parttól, és úgy folytatja tanítását. Bevégezvén mondandóját, Péterhez fordul: "Evezz a mélyre, és vessétek ki hálótokat fogásra" — mondja. Péter, bár ellenvetéseket tesz, eredménytelen halászatára hivatkozik, mégis teljesíti kérését. Hálói megtelnek hallal. Nagyon megijed! Jézus azonban csendes szóval megnyugtatja, majd elhívja tanítványának: "Ne félj, mostantól fogva embereket fogsz."

Az első érzés, ami megragad a történet olvasása során, Jézus csodálatos tanítói érzéke. A hétköznapi élet legegyszerűbb jelenségei is szemléltetéssé válnak tanításaiban. Látja a magvető mindennapi munkáját, a jó földbe, a köves helyre, a gazos részre hulló magvakat, és példázatával az emberi sorsokat érzékelteti a képek nyomán. Látta a mustármagból felnövő fát, és az a megerősödő isten-országának útjára emlékeztette. Missziói munkájának jelképévé a halászatot tette, és a Genezáreth tavánál erre élő keretre lelt. Önkéntelenül is abba a hajóba lépett, amelynek tulajdonosa később legjobb tanítványai közé került. Az egész történetből azonban az a legjellemzőbb, amit Jézus életcéljáról, a világ alapvető igazságáról meg tudott éreztetni a halászat eszközeivel.

Figyeljünk csak a jelenetet még egyszer! Jézus kéri Pétert: Evezz a mélyre, vedd ki hálodat. Péter tiltakozik: Eddig ez eredménytelen volt, de kedvedért megteszem. S íme, csodálatos volt az eredmény. Nem kevesebbet akart megértetni Jézus itt Péterrel, mint azt, hogy az élet külső dolgai változékonyak, felszínesek. Csillogásuk sokszor talmi, vagy legalábbis időleges. Az igazi értékek a mélyben vannak. S mikor ez igazság felismerésétől Péter megretten, Jézus megérzi: jó tanítványra lelt, aki megérti a tanítást. Ezért mondja: mostantól embereket fogsz. Jézus benne élt kora történetében. Népét szerette, és úgy érezte, hogy az a valláserkölcsei világ, amelyet kora hivatalos vallásosai képviselnek, formális, felszínes, ragyogóan felépített, de éppen azért nem élő. A lényeg azokon a formákon túl van, amiket kívülről látott. Nem a gazdag, de szkeptikus sadduceusoknál, nem is a vallásos előírásokat pontosan betartó, mindennap imádkozó farizeusoknál, de még a közösségbe vonuló és a világtól elhúzódozó esszenusoknál sem, hanem a mindennapi élet küzdelmeit megélő kisembereknél, akik talán elnyomottságuknál, kiszolgáltatottságuknál fogva vágya-

kozó szívvel keresik Isten törvényeit. A két fillért adományozó szegény asszonyoknál, a bűnösségükre döbbenő publikánusoknál, a szorgalmatos Mártánál és a jobbik részt vállaló Máriaúknál. Felismerte, hogy itt, a mélységekben van valahol az igazság, és erre fel lehet építeni Isten országát. A szentírás igazságainak olvasása és tanulmányozása rendkívül hasznos, élővé azonban csak úgy válik, ha eszméi és tanításai hatnak a huszadik században is. Egyébként szép himnuszok és imádságok gyűjteménye marad, vagy régi világok igazságainak emléke, esetleg kultúrtörténeti érték. Általában ilyen címkékkel próbálják múzeumi tárggyá süllyeszteni, miután kiderült, hogy kitörölni az emberiség életéből és köztudatából nem lehet. Vajon az alapul választott rész milyen mértékben és formában válhatik a XX. századi ember éltető tanításává?

Közismert ígehirdetői fogás az, hogy megengedve az emberi fantázia játékát — felvetjük a kérdést: Mit tenne Jézus napjainkban, miként értékelné az itt tapasztaltakat? Vajon mit mondana Jézus?! Mielőtt megengednénk fantáziánk szarnyalását, előbb tegyük fel azt a kérdést is: Mi, a mai korszakot átélő emberek, minek látjuk a mi világunkat? Néhány mondatban összefoglalni a választ rendkívül nehéz. A mai ember megriadt életérzése feltétlenül egy szóval, esetleg kettővel válaszolna: Bizonytalannak és reménytelennek. Idősebb generációhoz tartozom, s már 50 esztendő számolhatok olyannak, amelyet eszmélődve élttem végig. A szellemi élet és a tudomány világa olyan hatalmasat lépett az utolsó ötven esztendőben, hogy az emberi lélek lenyűgözve áll a rázuhanó rengeteg új ismeretanyag előtt.

Gyermekkorom sokat elmesélt tudós eszményképei, a polihisztorok egyszerűen nem létezhetnek, az ismeretanyag óriási áradata miatt. Másodpercek, legfeljebb percek állnak rendelkezésünkre, hogy új fogalmakat ismerjünk meg és felejtsünk el a még újabb ismeretek érdekében. Ha azt mondom, hogy a világrészek pár órára távolságra közeledtek egymáshoz, nem mondtam sokat, hisz nemsokára a bolygókkal, majd a bolygórendszerekkel történik ugyanaz. A mikróbák világába olyan nagyító eszközökkel hatolunk be, amelyek életközelsébe hozzák működésüket. Az ipar fejlődése kényelmesebbé teszi az életet, de pusztítja a bioszférát. Ebben a változó, rohanó világban ott didereg az egyéniség, csak a bizonytalanságot érezve ki a hatalmas változásból. A rohanó élet és a fejlődés aláásta a régi világ erkölcsi normáit, de újabbat, a hatalmassá nőtt emberi erőkhöz megfelelőt nem teremtett még. Innen a bizonytalanság és reménytelenség. Amikor a hatalom megszállott örültjei haláltáborokat létesítettek, tökélyre emelt módszerekkel irtották a százezreket, amikor a katonák ezrek gyilkolására kaptak parancsot, amikor az emberi életnek csak annyi értéke volt, amennyit használhatósága biztosított, ameddig az egy emeleten lakó szomszédok nem ismerik egymást, amíg a házasság szórakozási játék, amit egykettőre felbontanak, ha valami nehézség felbukkan, amíg... s folytathatnám a példák végtelenségét, de fölösleges, mert mindezt csak a folyton változó, bizonytalan és semmit nem tisztelő világnak eredménye. A cél csak egyetlen: húzzuk végig a hálót a felszínen, s ha akad valamicske, gyorsan megszerzem magamnak, azután az özönvíz. A másikkal mi lesz? Tulajdonképpen kit ér-

(Folytatás a 2. oldalon)

(Folytatás az 1. oldalról)

dekel ez? Ilyen körülmények között valóban nehéz lenne fogadni Jézust, és válaszolni arra a kérdésre, mit tenne most?

A kép azonban hazug lenne, ha csak a negatívumokat látnánk! Az istenáldotta emberi tehetség jól is fel tudja használni az értékeket, amiket a haladás és a tudás produkáltak, és az előbbi negatívumokkal szemben megindult az emberben egy jövőt teremtő vágyakozás. Megszólalt az emberi lelkiismeret. Egyre több szó hangzik az ember felelősségéről. Elvesztett, vagy rohanó századunk téveszméi miatt eltékozolt erkölcsi normák igénye újra jelentkezett. Százezer és százezer hang emelkedik fel a hatalmat korlátlanak hívó megszállottak ellen, az elnyomottak védelmében. Az emberek reménykednek a jövőben, és sokan vannak, akik áldozatot is vállalnak ezért. Megpróbálják

az élet feltétlen tiszteletét minden más fölé emelni. Közelednek emberek egymáshoz. Fegyverek félelmetes hatalma elkezdett alábbszállni. Felvillant a remény, és egyre nagyobb fénnel ég, hogy az ember, az újonnan megismert tudása birtokában szebbé teszi a földet. Mert ez igénye, mert ez életbiztonsága, mert ez hivatása.

Ezekután engedjük el fantáziánkat. Ha Jézus megjelenne világunkban, mit tenne?! Én azt hiszem, hogy elhívna a Genezáreth tavához, hajóba szállna velünk, és kiadná a parancsot, — nem, rosszul mondom! — megkérné az emberiséget: mélyebbre vesse a hálót. A felszínes fejlődés zűrzavarán túl lássa meg az élet mélyebb igazságait, bízzék azokban, teremtse meg beteljesülésüknek feltételeit. Legyen tökéletes, miként a mennyei Atyja tökéletes. — Ámen.

Szász János

GIMES MIKLÓS

megemlékezés a sírnál

Néhány egyszerű szóval szeretném búcsúztatni Gimes Miklóst, a barátot, a társat s mindenekelőtt az embert, akinek szívében annyi jószág és szeretet élt, mint kevesekében. Útján, közös tévutainkon is, az a kívánság vezette, hogy emberibb, szabadabb és igazságosabb társadalomban élhessenek honfitársai. És amikor felismerte, hogy zsákutcába jutott, minden társánál következetesebben vonta le a tanulságot. A halál volt hű a felismert igazsághoz.

Miklós senkinek sem tartozik számadással. Fiatal élete árán számot vetett s számot adott mindenről. De hűtlen lennék hozzá, ha elhallgatnám, hogy nem a vezeklés óhaja vezette, nem valami öntépző bűnhődés keresése, mint egyesek hitték róla és mondták. Miklós az igazságot kereste az igényes elme és a kritikus lelkiismeret szigorúságával. Sok szempontból nem is a saját századának, nem is az előzőnek gyermeke volt, hanem Voltaire és Diderot századáé. Barátai, újságíró társai gyakran tréfásan azt mondták róla: „Miklós mindent tud, olyan, mint egy élő enciklopédia.” És amikor ezt mondom, arra a kislányra is emlékezem, aki nagy, meleg, csillogó szemével oly kiapad-

hatatlan kíváncsisággal nézett bele a világba és a könyvekbe, mint aki mindent meg akar tudni, tanulni, mérni, hogy azután szétszotogassa. Tudása csakugyan szinte végtelen volt. És ő is, akár orvos édesapja, akit gyengéden öreg Miklósnak nevezett, könyv nélkül tudott minden szép magyar verset. Öreg Miklóst a náci fasiszták ölték meg. Fiatal Miklóst azok, akikben valaha egy szép, új világ ígéretét látta. A felvilágosodásban hitt. A sötétség borította rá az árnyait.

1956-ban az utolsók közt volt, akik még akkor egy gyertyányi fényt gyújtottak az éjszakában. Illegális lapot indított. Az volt a címe: „Október huszonharmadika”.

Most, béke hamvaidra, Miklós. Kísérje emlékedet híven azt, ami az életben vezérelt: a szellem és a szerelem.

Molnár Miklós

Molnár Miklós 1956-ban az Irodalmi Újság szerkesztője volt. Évtizedek óta Genfben él. Három unokáját egyházunk papjai Budapesten keresztelték unitáriusnak. Gimes Miklóssal való barátsága a 345. sz. unitárius János Zsigmond cserkészcsapatban kezdődött, valamint a dr. Iván László lelkész hittanóráin. Iván László mélységesen emberi, művelt és felvilágosult egyénisége és tanítása mindkettőnköt megragadott. A barátság töretlen maradt Miklós tragikus haláláig.

GONDOLATOK A KÖZÖS KOSZORÚHOZ

HUSZTI JÁNOS unitárius püspökkel készült interjú. Készítette Friss Róbert, a Népszabadság munkatársa.

— Közös koszorúnk szalagján ez a felirat áll: „Kegyelettel, a nemzeti megbékélés jegyében.” S az ön kérdésére is csak ezt tudom mondani. Azt, amit vasárnapi gyászistentiszteletünkön is, amit Gimes Miklós családjának felkérésére tartunk a Nagy Ignác utcai templomunkban. Ebben a mi földi világunkban a legnagyobb kibékítő ereje a halál szomorúságának van. Hiszen családon belül is, ha valaki meghal, és korábban nézeteltérés volt is a családban, a halál szomorúsága közelebb viszi egymáshoz az elidegenedett embereket.

— Mert a gyász az emberi szív számára talán a legnehezebb fájd-

lom. Megpróbáltatásait közösen vállalni és viselni valamivel könnyebb és enyhítőbb, mint magányosan, magunkra hagyatottan.

— Az emberek, a hősök, ha meghalnak, mártírok lesznek. Bármely oldalán essenek is el a frontnak. Kibékülnie, megbékülni a két oldalnak kell. Ennek jelképe lehet, kell legyen a gyásznap. Mert meggyőződésem, ha ebből a közös gyászból nem a kibontakozás felé lépünk, ha nem olyan helyzetbe jutunk, amelyben igazán önmagunkra találunk, akkor azt nem, vagy csak nehezen viseli majd el a mi népünk. Csak az előremutató megnyugvás segít, segíthet itthon és a határainkon kívül élő magyarokon is.

(Megjelent a Népszabadság
1989. jún. 16-i számában)

AZ EURÓPAI PROTESTÁNS MAGYAR SZABADEGYETEM

akadémiai napjairól számos sajtóközlemény részletesen beszámolt. A számos külföldi és hazai előadó közül csak Csoóri Sándor költő megállapítását idézzük: „A magyarság nem fizikai erő többé. Csupán szellemi lehet. Hódítani ezután legfeljebb már csak példával hódíthat — mindenekelőtt saját maga meghódításával.”

Lapunkban nemrégiben a szervezet Svájcban élő elnökének, dr. Bárczay Gyula svájci gyülekezetben működő magyar lelkésznek tanulmányát Mikó István tollából közöltük.

Szerkesztőnk is több kötetet kapott a szervezet jeles kiadványai közül, egyikében a legutóbbiaknak Ravasz László néhai püspöknek 1965–68 között elmondott prédikációiból válogatott anyaggal.

A hazai és a külföldi könyvtárak közötti különbséget jellemzi az unitárius Mikó Imrének „Huszonkét év” című kötete, melyet itthon 140 Ft-ért árusítanak. E kötetet a Szabadegyetem korábban külföldön adta ki, de ára átszámítva 2000 forintnyi svájci franknak felelt meg. Szó lehet arról is, hogy az eddig mindig külföldön tartott akadémiai napokat néhány év múlva már hazánkban rendezhetik meg, mindnyájunk örömére.

400 éve halt meg Wroclawban a magyar Erasmus, Dudith András

*"Miért nem inkább az ember mellé állsz, mint ember?
A keresztény mellé, mint keresztény?"*

Erasmus

Dudith András élete és munkássága egyaránt az állandó változás, a fejlődés jegyében áll.

Elvetett minden olyan dogmát, ami meghaladja az ember képességét. Egyéniségétől vezettetve s a környezete hatása alatt az akkori vallásos eszmékből azt emelte ki, amit a leghaladóbbnak, legliberálisabbnak talált. Híven érzékeltette azokat a jelentős társadalmi és szellemi változásokat, amelyek a XVI. század során hazánkban is elindultak, tükrözve a hitbeli radikálizálódás folyamatát, amely végül is az unitarizmusba torkollott.

1533-ban született Budán. Apja királyi tanácsos, anyai ágon a velencei Sbardellati nemes családból származott. Nagybátyja Shardellati Ágost váci püspök. A fiatal Dudith Andrást előbb Boroszlóba, majd Páduába küldi, ahol klasszikus műveltséget szerez, Párizsban pedig a görög és keleti nyelvekkel foglalkozott. Járt V. Károly, Stuart Mária, II. Henrik udvarában is. Pályája szépen ívelt felfelé. 1557-ben esztergomi kanonok, 1562-ben csanádi püspök és 1563-tól pécsi püspök. 1561–63-ban a magyar katolikus egyházat képviseli a tridenti zsinaton. Már itt felfigyelhetünk toleráns szellemére, szónoki tehetségére és protestáns színezetű nézeteire. Zsinati beszédében sürgette a két szín alatt való áldozás megengedését, majd azt, hogy a protestánsok újra hívassanak meg a zsinatra. Haladó szellemű felszólalásaival nagy tekintélyt szerzett. I. Miksa megbízásából az elkövetkező években többször járt Lengyelországban.

1567-ben püspökségét odahagyva, előbb Kálvin híve, majd szabadelvű antitrinitáriussá lett. Lényegében egy nagyon liberális kálvinista volt. Nagyra értékelte Dávid Ferenc írásait. Támogatta az erdélyi türelmi rendeletet, s azt sugallta Krakkóban a lengyel királynak, hogy adjon szabad utat a lengyel antitrinitáriusok előretörésének. Megházasodott és Lengyelországban telepedett le. Felesége vagyona lehetővé tette, hogy gondtalanul a tudománynak élhessen. Sűrű levelezésben állott kora több kitűnő emberével (Béza, Socinus, Méliusz, Lipsius) vendége volt 1571-ben Jacobus Palaeologus is.

Tudományos életpályája csaknem teljes egészében hazáján kívül zajlott le.

Tehetségén kívül ennek is köszönhetette, hogy komoly, nemzetközi elismerést tudott magának kivívni.

Kora egyik nagy műveltségű polihisztorja volt. Teológiával, a görög-római irodalommal és természettudományokkal egyaránt foglalkozott. Erasmus elkötelezett híve. Mesterével vallotta, hogy Európát csak egységes alapokon nyugvó keresztény műveltsége őrzi meg a teljes felbomlástól. Tisztában volt azzal, hogy az evangélium ideális követése forradalmat jelent, de ez a forradalom nem rombol, hanem újjáépítés kell, hogy legyen. Felismerte, hogy az egyháziak az apostolok gyöngé és esetlen utódai, Európa kereszténysége névleges csupán. Mint humanista, szabadelvű gondolkodó a klasszikus ókor irodalmi és erkölcsi normáinak felújításán keresztül szembefordul a középkori gondolkodással, s az egyházi hierarchiával.

A kiutat a tudás gazdagságában, a tiszta erkölcs példaadó komolyságában, a lélek és a szellem függetlenségében látta. A humanizmus volt tehát számára az európai egység igazi biztosítéka.

A magyar–lengyel sorsközösség tudatát hangsúlyozta, mint Közép-Európa megmentésének egyetlen megmaradt lehetőségét.

Európaisága tehát a nemzeti különbségek egységbefoglalásában nyilvánult meg. Élete második felében érdeklődését a természettudományok kötötték le. A matematika, az orvostudomány és a csillagászat bűvára lett.

Az 1570-es években gyakran feltűnő üstökösök és pestisjárványok, régi babonák elburjánzását vonták maguk után. Tollat ragadott, hogy az ész és a tudomány nevében szembeszálljon a babonákkal és az ekkor még virágzó asztrológiával. Mint reformátor hitte, hogy minden felfedezés újabb kijelentés Istenről, s minden haladás újabb inkarnációja Istennek.

A szentháromságtanban nem látott mást, mint a szerzetesek abszurd agyszüleményét.

Élete végén eljutott minden tételes vallás tagadásáig, s így a megalkuvás nélküli lelki kereszténység hirdetőjévé vált. Ő is Isten láthatatlan anyaszentegyházának tagja lett. Az emberi lélek isteni célok szerint való formálására vállalkozott.

Halála után 50 évvel széles körű tekintélye volt Angliában, ahol a szabadelvű gondolkodók a szellemi örökségét tanokba öntve biztosítottak kapcsolatot Erasmus és Jeremiás Taylon között.

Azt a hitet hagyta számunkra, hogy ki-ki a maga erejéhez és tehetségéhez mérten törekedjen üdvössége munkálkodására.

Felhős Szabolcs

(Rövidített változata elhangzott a MPKE egyháztörténeti — jogi alakuló közgyűlésén 1989. jún. 7-én a Ráday Kollégiumban.)

Konfirmáció pünkösdi ünnepén. Középen a szolgáló lelképásztorok, körülöttük a konfirmált fiatalok

Dr. Yukitaka Yamamota, a japán ősi shinto vallás nagy szentélyének főpapja és felesége. A képen a tiszteletbeli doktori cím adományozásakor az unitárius Berkeleyben levő fakultás díszruháját viseli

A Márai-jog és a nemzet joga

DAVID FERENC EGYLET

Az Unitárius Élet februári számát azokban a napokban kaptam kézhez, amikor Márai Sándor tragikus halálának híre az egyesült államokbeli San Diegóból hozzánk érkezett. Ebben a számban jelent meg róla jegyzetem — még december táján írtam — Márai Sándor a sugárzásról és az áramról címmel, amelyben minden idők egyik legnagyobb magyar prózáirójának nem sokkal korábban hozzám intézett levelét idézem, és egy mottómul választott intelmét arról, hogy a Tudást töltjük fel a Szeretet áramával. (A levélben Márai helyesbít: ma már inkább "irgalmat" írta.)

Márai ezzel a megnyilatkozásával is azt bizonyította, hogy a keresztény morál szerint él és gondolkodik. Ugyanerről vallott más vonatkozásban egy tavalyi látogatójának: hiába várnák most már itthon tárt karokkal, az ő hátralevő ideje kevés ahhoz, hogy hazajövetelének feltételei megérhessenek, és legyen bár osztályrésze végérvényesen a végleges magány, a betegség, a kilátástalanság: a keresztény morál kizárja az öngyilkosságot (amit — mint azt néhány évvel előbb le is írta — e morál bűnnek tekint).

Feloldhatatlannak látszó ellentmondást hagyva az utókorra, végül mégsem látott egyéb szabadulást példátlan keménységgel és kegyetlenül elszánt céltudatossággal választott sorsából. 89 éves korában — ilyen magas korban rendhagyó módon — a szikla föladata, és egy revolvelővéssel véget vetett életének.

A hír hallatán, mondatok tolnak elő, egy Marcus Aurelius-i mondat, amelyet egy 1944-es előadásán hallottam tőle, s ma is úgy tűnik, mintha egyenesen a szemembe mondta volna: A jellem, amely megismeri az emberben az istenit, erősebb, mint a sors. Aztán tíz évvel később, már emigrálása után, kezembe került Halotti beszéd című hatalmas költeménye, ez a Hieronymus Bosch-stílusú látomás honvágyról, hontalansorsról, s a titokban-félve terjesztett verset, az 1954-es kémlelőablak-nyitás alkalmát kihasználva, felolvastattam a Rádióban Apáthi Imrével. Egy évvel később egy drámámat mutatták be Szegeden, amely a Halotti beszéd talán legemlékezetesebb sorából nőtt ki: A csákány koppan, s lehull nevedről az ékezet. A dráma főalakja, az emigráns művész, a sorsválasztása és gyógyíthatatlan kötődése közti ellentmondást azzal véli föloldani, hogy a tengerbe öli magát. (Márai Sándornak, egy harmadszázaddal később, a hamvait szórták a Csendes-óceánba.)

Ellentmondás, ellentmondás... Mert miközben a súlyosan megromlott látású Márai, olvasni már alig tudván, hozzá eljuttatott hanglemezzemet, a Krúdy-fantáziát hallgatja, még akkor is ragaszkodik a jogához: drámáit nem játszhatják, könyveit nem adhatják ki itthon. Megígéri azonban, hogy a bizonyos feltételek-

hez kötött jogkorlátozás csupán haláláig érvényes. S jön a döbbenetes hír. Készülni kezdünk, hogy műveit elvezessük a nevét alig ismerő újabb nemzedékekhez. Jőmagam a Rádióban tervezem bemutatni Kassai polgárok című drámáját és Zendülők című regényét, mint két — kicsoda paradoxon! — ismeretlen remeket. Aztán jön az újabb hír, hogy a Márai-jogok új gazdája, egy kanadai magyar kiadó, fenntartja az író egykori feltételeit. Ezek pedig — függetlenség és demokrácia Magyarországon — a nemzet jogához, jogának érvényesítéséhez kötődnek.

"Szerettem az igazságot, gyűlöltem a méltatlanságot, ezért halok meg száműzetésben" — VII. Gergely pápa végső szavai ezek Németh László drámájában. Márai hasonló indíttatású sorsvállalásának végső értelmét ma még nem ismerhetjük, de már most megérthetünk annyit, hogy valamikori újra megszólalása mit jelent majd: egy sohanemvolt módon — művével együtt — elvesztett nagy írónk visszanyerésénél jóval többet.

Török Tamás

Az Egyházi Képviselő Tanács legutóbbi ülésén elhangzott javaslat alapján szükség van a régi érdekes erdélyi és magyarországi Dávid Ferenc Egylet felújítására. Ennek keretében működhetnének az összes korábban hazánkban működött egyesületek mint szakosztályok. A megalkulás előkészítésére szerkesztőségünk javasolja az értekezlet egybehívását, melynek időpontját az egyházi elnökséggel egyetértve 1988. augusztus hó 18-án, du. 5 órára az I. emeleti tanácsteremben tartja. Erre a megbeszélésre az egyházi tanácsosok, a presbiterek és mindazok meghívottnak tekintendők, akik a Dávid Ferenc Egyesület munkájában részt kívánnak venni. Azok, akiknek konkrét elképzelése van az egyesület alapszabályára, működési körére, szakosztályaira vonatkozóan, azok írásban beküldhetik javaslataikat lapunk szerkesztőségéhez.

Hatvan Főember

Egy fiatalon elhunyt kolozsvári grafikus — kisfia számára — 60 arcképből álló sorozatot készített, hogy megtanítsa fiát arra, kik azok a nagy emberek, akiket minden erdélyinek ismernie kell. Cseh Gusztáv rézkarcai az Európa kiadásában jelentek meg 1988-ban, Budapesten.

A kötethez László Gyula ismert unitárius régész-történész professzor írt előszót. A 60 főember között a következő unitáriusok szerepelnek: Heltai Gáspár, Bölöni Farkas Sándor, Kriza János, Kővári László, Orbán Balázs, Bartók Béla, Kelemen Lajos.

IJJAS JÓZSEF

ny. kalocsai érsek, pápai trónálló 88 éves korában elhunyt. A kalocsai székesegyház kriptájában talált örök nyugalomra. Paskai László bíboros búcsúztatta a majdnem teljes püspöki kar jelenlétében. Ijjas József nehéz korszakban állt a magyar katolikus egyház élén. Az 1969–1976 közötti években ő volt a katolikus püspöki kar elnöke. A korábban teológiai professzor barátságot és megértést mutatott egész életében az általa testvérnek is nevezett más egyházak, így egyházunk vezetői iránt. Áldassék emlékezete.

GREETING TO FRIENDS

We congratulate dr. William Schulz respectively Mrs. Natalie Gulbrandsen on the occasion of their reelection as President and Moderator of the American Unitarian Universalist Association.

We use this opportunity to express our best thanks to all those American British, European and Australian friends for their contribution to assist us in our task in helping the Unitarian refugees who came from Transylvania — Rumania — to Hungary to find a chance to work for a better future and to secure for their children a better education in their mother tongue, the Hungarian! Our thanks are due also to the Social Service of the IARF who were among the first to understand the difficult situation of the refugees and came to assist us from their own sources also.

Lázadó vidék

Az ég felhőtlen, a hajnal hűvös, és elenyésző a forgalom. A kenu a GAZ tetejére kötözve utazik, mi pedig az ablaktalan ponyvatető alatt kucorgunk az egymásra púpozott csomagok közt. Sátor, hálósák, gumimatrak, meleg ruhák, főzőalkalmatlanságok, töménytelen ennivaló, evezők, spiritusz, cseresznyepálinka, amit időnként sorra meghúzunk. Csak előre és hátra látunk ki, a személyautókból kíváncsi — olykor talán irigy — pillantások kísérik, mi pedig elgémberedett tagjainkat tornáztatjuk, mert megállni nem akarunk, nincs időnk, több mint kétszáz kilométert kell megtennünk. Nyírbátoron anélkül "robogunk" át, hogy akár távolról is megnéznénk a Báthory-templomot, de mikor Mátészalka után a kis Kraszna folyót keresztezzük (mindannyiunknak Ady verssora jut eszébe), és feltűnik az első fatornyos templom, nem tudunk ellenállni a csábításnak. Kocsordon vagyunk.

A hangos motorzúgás után hirtelen csend vesz körül, előkerülnek a fényképezőgépek, és jobbról is, balról is alaposan szemügyre vesszük túránk első fatornyos templomát. Még ugyan nincs gyakorlatunk benne, de azt mindjárt látjuk, hogy nem lehet régi. Pedig minden olyan rajta, amilyennek lennie kell: a galéria fűrészelt díszítésű deszkái belelőgnak a torony "szemébe", az árkád oszlopai faragottak, a sisak nem egyetlen ívű, a közepe táján újabb miniatűr galéria töri meg — talán galambok lakják —, de evvel talán még mutatósabb. Csak a toronyra szerelt tévéantennák bántják az ember szemét.

Első benyomásunk hamarosan beigazolódik: a templom valóban nem régi, nem is műemlék, története viszont annál érdekesebb.

Építése elválaszthatatlan az egyházközség létrejöttétől — kezdi beszámolóját Végh Mihály lelkipásztor. Az egyházközség 1937-ben alakult, mégpedig nem akármilyen körülmények között. Kocsord a hitújítás óta szintiszta református község volt egészen 1936-ig. Akkor ugyanis papválasztásra kerülve a sor, a környékbeli földbirtokos Tiszák a hívek ellenére egy nekik kedves papot akartak megválasztani. A falusiaknak ez nem tetszett. Tiltakoztak, instanciáztak, elmentek a tiszántúli egyházkerület püspökéhez, Debrecenbe. Mikor szép szavaknál egyebet ott sem kaptak, megmakacsolták magukat: "Nekünk pedig az lesz a papunk, akit mi akarunk. Ha a református egyház nem engedi, kilépünk az egyházból." Kétszáz család így lett unitáriussá. Kérésükre az erdélyi unitárius püspök azonnal küldött egy fiatal lelkészt, Kereki Gábort. De mit ér a gyülekezet templom nélkül, amelyik farkasszemet nézhet az elhagyott régivel. Pedig ők nem szektázni akartak, és kerül, amibe kerül, — határozta el a hívek és az új pap nagy egyetértésben — templomot kell építeni.

A terveket ingyen készítette el egy budapesti unitárius építésmérnök, (Szinte László Szerk.) az építéshez szükséges munkát a hívek vállalták, a pénzt ők teremítették elő, a templom kifestésére pedig az agilis pap, Kereki Gábor vállalkozott.

Két év alatt fel is építették templomukat. A templom egészen látszik a közvetlen erdélyi hatás. Kereki Gábor ugyanis nem volt művész, nem is próbált valamiféle egyéni stílust kialakítani magának. Ehelyett viszont szorgalmasan összegyűjtötte az Erdélyben található festett mennyezetű templomok motívumait, és ezt a példátartást festette meg. Így a templom kazettás mennyezete ugyan kicsit tarkára sikerült, de kit érdekelt ilyenkor az esztétika! A kocsordiak nem hagyták magukat, és végül is győztesek maradtak ezen a — látszatra — egyházi porondon. Mert egy pillanatig sem lehet kétséges, hogy nem az igazabb vallás, hanem az igazabb társadalom utáni vágy terelte őket az unitárius egyházba. Ennek a szimbóluma ez a templom.

Nézzük a mennyezet kazettáit, és elképzelem Kereki Gábort nyakig festékesen, látom a falusiakat, ahogy "második műszakban" (mert vasárnap nem szabad dolgozni!) elszántan ássák az alapot, rakják a falat, keverik a maltát. Mindezt csak azért, hogy megmutassák a Tiszáknak, nekik is lesz papjuk, nekik is lesz templomuk.

Ma már szinte elképzelhetetlen, hogy annak idején micsoda erkölcsi bátorság kellett, és milyen kockázattal járt kilépni az egyházból. A kocsordiaknak volt bátorságuk megtenni ezt a lépést, vállalták a kockázatot.

Lázadó vidéken járunk.

(1976)

Albert Gábor

ANNA

1988-ban a Helikon Kiadó fenti címmel adott ki egy érdekes, olvasmányos kis kötetet, szerkesztője Körösi P. József.

Ladó János ismert szakember az Anna keresztnév eredetéről és változatairól írt hozzá bevezető tanulmányt.

A tartalomjegyzék sok érdekes verset, írást sorol fel. Mi azért emlékezünk meg e kötetéről, mert benne három olyan balladát közöl a kötet szerkesztője, mely Kriza János egykori unitárius püspök gyűjtéséből került a kötetbe. Az egyik címe: Betlen Anna, és a szöveg végén szerepel is zárójelben a "Kriza János gyűjtése" megjelölés (85—87.1.), Buday György szép grafikáját is közölve.

Bíró szép Anna is egyike a nép ajkán született ismert balladának. Ezt is olvashatjuk a kötet 126—129. lapjain, szintén Kriza János gyűjtéséből. E ballada szövegét is Buday György grafikája illusztrálja.

A kötetben a 32—36. oldalakon a Molnár Anna című balladát olvashatjuk, melyet Domján József grafikája díszít, és melynek szövege után "Gálfi Sándor közlése" áll. Ő is Kriza egyik segítőtársa volt, és ez a ballada is a Kriza-gyűjteményben jelent meg. A három ballada közül ez a legismertebb, s benne — kivételesen — a történet szerencsés befejezést nyer.

Imádság a gyülekezetért

Te vagy a minden népeken könyörülő Isten. Téged azért, örök mindenható Úr Isten, hiszünk és vallunk közös Istenünknek és Atyánknek lenni, nemcsak azért, hogy testi ajándékoknak javaival érdemünkön felül ajándékoztál meg. De hogy a Te szent Fiad, a Jézus Krisztus által lelki ajándékokkal is megajándékoztál, és nagy könyörületességedből még mennyei jókban is részesekké tettél.

Kérünk azért Tégedet, megáldásnak és megszentelésnek Istene, áldd meg és szenteld meg a mi szívünket és lelkünket, tartsd örökösen rajtunk a Te felséges voltodnak ismeretét. Igazgasd elménket a Te akaratodnak követésében, bátorítsd gyülekezetünket és oktassad minden, igazságodnak gyűlölői ellen, hogy a Te szent szeretettedben levők között mi is felmagasztaltassunk, és megboldogítottak között megboldogíttassunk.

Hallgass meg minket, Úr Isten, és engedd meg kérésünket a Te nevednek dicséretéért. Ámen.

(Válaszuti György,
pécsi unitárius prédikátor
négy száz évvel ezelőtt írt imája.)

ORSZÁGOS VALLÁSÜGYI TANÁCS

A Minisztertanács intézkedése következtében az Állami Egyházügyi Hivatal, mely 1951 óta sokak által bírált és kevesek által érdeme szerint méltányolt munkát végzett — jogutód nélkül megszűnik.

A megalakuló Országos Vallásügyi Tanács a miniszterelnök elnöklete alatt fog működni. A tanácsban való működésre felkérlik az egyházak képviselőit.

A Minisztertanács a mellette működő egyházügyi titkárság vezetésével megbízta Sarkadi Nagy Barnát, akit miniszterhelyettesé neveztek ki. Sok sikert kívánunk felelősségteljes munkaköre elvégzéséhez.

Visszapillantás az erdélyi unitárius gimnáziumokra

(Részlet az Oktatásügy az erdélyi székelyeknél
c. tanulmányból)

(A székely művelődés évszázadai. Panoráma 98—119.)

Az önálló erdélyi állam megalakulása a protestantizmus terjedésével egy időben történt. Míg a Habsburgokat uraló Magyarországon a vallásüldözés, a vallási torzsalkodás tobzódott, addig Erdélyben, ha vetélkedés volt is, lényegesen békésebben éltek együtt a különféle vallások hívei. II. János király (János Zsigmond) idejében már nemcsak a katolikus, evangélikus és református hitvallásokat követők egyenjogúságát ismerték el, hanem az unitáriusokét is (Torda, 1568). Ezért mondotta II. János 1569-ben: "A mi birodalmunkban, miképpen arról az ország végzése is vagyon, mi azt akarjuk, hogy szabadság legyen!"

1568-ban II. János király támogatásával alakult meg a *kolozsvári unitárius kollégium*. Torockón is létesült tartósan fennálló latin iskola. 1589-ben Tordán szerveztek unitárius gimnáziumot.

Habár a székelység a reformáció ideje óta vallási szempontból erősen megoszlott, ez a közoktatást nem hátráltatta.

Az unitáriusok és katolikusok között még II. János király idejében lezajlott torzsalkodás óta, a keresztény felekezetek között jelentős viszálykodás nem volt. Az 1600. október 25-i lécfalvi gyűlésen is rögzítették, hogy a négy bevett vallás szabadságát fenn kell tartani.

Az egyes felekezetek tartották fenn az iskolákat, de a keretek nem voltak olyan merevek, hogy a más vallásúak oktatásától szigorúan elzárkóztak volna.

1793-ban létesült az *unitárius gimnázium Székelykeresztúron*. A Székelyföld népe felekezeti különbség nélkül kalákában vett részt nemcsak az iskola építésében, hanem fenntartásában is. A gimnázium később Orbán Balázs nevét vette fel.

Orbán Balázs, a Székelyföld leírója 1876-ban kelt alapítványi levelében így nyilatkozik erről az iskoláról: "Mi, szegény, kopár hegyek közé szorított, ez ország szívéből távoleső székelyek, mint minden, úgy a nevelés terén is háttérbe szorultunk, itt is, mint egyebekben, az *önsegélyre vagyunk utalva*, azért az én csekély alapítványomat egy székely tanodához, imádott szülőföldem egy oly tanintézetéhez küldöm, amely azt leginkább szükségli, egy oly nevelőintézet, melyben nagyon sok szegény tanuló van, s mely egy kisszámú

felekezet túlfeszített áldozatkészségéből merített létet, s annak köszönheti folytonos fejlődését, attól várja jövődjének biztosítását. Ez a *székelykeresztúri Unitárius Gimnázium*, amely egy sűrű népességű vidék egyedüli iskoláját képezi, s melyben leginkább szegény falusi nép fiai küzdenek az önfenntartás és kiképzetés nyomorával. Az ilyeneknél néha csekélynek tűnő segély is jótékonyan hat, miért is alapítványomat ösztöndíj alakjában ez intézettel kapcsolom össze." (Így közli a szöveget a Székelykeresztúri Unitárius Br. Orbán Balázs Gimnázium Évkönyvében, az 1943/44. iskolai év végén, Péter Lajos igazgató.)

A felekezeti béke alátámasztására idézek néhány adatot abból a tanévből, amikor magam is ott működtem. A tanulók összetétele a polgári iskola I—II. osztályában: unitárius 32; református 24; róm. katolikus 10.

Amint 1841-ben a korondi zsinaton elfogadták a híres polihisztor, Brassai Sámuel által kidolgozott *tanrendet*, az addigi latin nyelvű oktatásról *magyar nyelvére* tértek át.

Az iskolai tankerületeket 1874-ben szabályozták. A *gimnáziumokról* a 27451/1884. VKM rendelet tájékoztat. Eszerint a Székelyföldön, Marosvásárhelyt római katolikus és helvét, Csíksomlyót, Székelyudvarhelyt, Kézdivásárhelyt katolikus, Székelyudvarhelyt, Sepsiszentgyörgyön református, Székelykeresztúron unitárius hitvallású gimnázium volt. Az unitáriusok marosvásárhelyi, szenterzsébeti és hídvégi iskolái elpusztultak.

1931-től az unitáriusok a székelykeresztúri gimnáziumot közadakozásból voltak kénytelenek fenntartani.

Ebből az időből a kor harcosa és tanújaként idézek néhány sort az 1932. okt. 8-i Székely Közéletből és az 1934. évi Unitárius Naptárból, a két, Erdélyben megjelent lapban közölt soraimból, amelyek tükrözik az akkori valós helyzetet. "Fájdalmasan érezzük az élet ostromcsapásait, a napok súlyát, a reánk kényszerített külvilágot, a nehéz megpróbáltatások szünni nem akaró terhes napjait. De nem szabad elcsüggednünk... Szent kötelességünk a múltat úgy, amint elődeinktől átvettük, átadni a következő nemzedéknek... Csak egy pillanatra nézzetek magatok körül... s látni fogjátok azt, amit soha se tudunk eléggé hangoztatni, azt, amittől könnybe borul a szemetek nektek is, ti régi napbanézők ivadékai. Látni fogjátok, hogy gyermekeitek talán már nevüket se tudják jól leírni. Lássátok meg, s javítsátok ki... Figyeljétek meg, hogy gyermekeitek

A székelykeresztúri unitárius gimnázium új épülete

írásaiban hány ilyenhez hasonlót fogtok látni: a tehén baug, esic, isic, a ló nerit, a cuta ugat, a macska návog, a disno rőfög, a lean enechel stb.... Mindent kövesse-tek el, hogy a hibákat kijavítsátok, s főképp szentelje-tek több időt... a jövő nemzedék építésére."

E korszak jellemzéséhez kapcsolódik *Tompa László* "Régi út porában" c. versének mottóként idézett né-hány sora:

"De vasat tűzbe
Vethetsz: nem ég el.
Csak megedződik
Baj közt a székel!"

(Ez a figyelmeztetés ma még időszerűbb, mint bármikor!)

Bibliotheca Unitariorum

Az 1979. évi siklósi antitrinitárius szimpoziumt követően alakult meg az unitárius múlt, még nagyrészt latin nyelvű könyveit kiadni szándékozó Bibliotheca Unitariorum szervezet, mely — a holland törvények szerint — alapítványi formában működik. A szervezet elnöke a remonstráns, s körünkben is több alkalommal prédikált dr. Jan van Goudoeffer professzor-lelkész. A magyar és nemzetközi tanácsadó testület elnöke dr. Klaniczay Tibor akadémikus, a MTA irodalom-tudományi intézetének igazgatója, aki a napokban be-szélgetést folytatott alulírottal, tájékoztatta hollandiai útjáról és az alapítvány további terveiről. A korán el-halt dr. Dán Róbert professzor helyett a titkári teendők ellátására dr. Fabinyi Tibor egyetemi docenst kérték fel. A tanácsadó testületnek két magyar tagja van: dr. Erdő János erdélyi professzor és alulírott.

Az alapítvány kiadásában eddig két kötet jelent meg. Az első kötet az ártatlanul elhalt mártír püspökünk-nek első, emléket állító könyve: *Defensio Francisci Davidis és Dávidnak a De Dualitate* c. traktátusa, mely 1943-ban az unitárius lelkéször kiadásában magyarul is megjelent. A kötet bevezető tanulmányát angol nyel-ven Balázs Mihály szegedi egyetemi docens írta, meg-állapítva, hogy a Socinus Faustus által említett 1580-ban Frankfurtban megjelent kiadás egyetlen példányát sem sikerült megtalálni. A mostani kiadás alapjául fel-használt példány a megjelenés helyét és idejét így jelöli: "in aula Basiliensi 1581". A jelölés félrevezető, s a korábbi feltételezések Kolozsvár vagy Gyulafehérvár nevének elleplezésére gondoltak. Újabban lengyel kutatók megállapították, hogy a kötet a Rodecki nyom-dában, Krakóban jelent meg 1581-ben, s ugyanitt látott napvilágot az új kiadás is a következő évben. E kötetből Erdélyben a román akadémia kolozsvári fiók könyvtárban található egy-egy példány az 1581. és 1582. évi kiadásokból, továbbá Nagyszebenben a Bruckental könyvtárban, a Magyar Tudományos Akadémia és az oxfordi Manchester College könyvtárakban. A kiadás alapjául a MTA könyvtárában levő példányt használták. A szövegkiadás gondozója dr. Dán Róbert volt. Neki többen segítettek névtelenül, a hiányzó ol-dalak pótlásában.

Az 1581-es kötet szerzője, gondozója minden való-színűség szerint Palaeologus Jakab volt. Lehet, hogy segítője volt Dávid Ferenc külföldön tartózkodó fia is.

A második kiadvány terjedelmét és jelentőségét te-kintve is több mint az első. Ennek latin címe: *De FALSA ET VERA UNIUS DEI PATRIS, FILII ET SPIRITUS SANCTI CONGNITIONE LIBRI DUO*. Meg-jelent 1568-ban Gyulafehérvárott. Igen tartalmas és jelentős bevezető tanulmányt írt hozzá dr. Pirnát Antal. A kiadás alapjául az Országos Széchényi Könyvtár tulajdonát képező kötet szolgált, melynek egyes meg-sérült oldalait, hiányos szövegrészeit a bécsi National-bibliothekban őrzött példány egybevetésével sikerült kiegészíteni. Pirnát közel hatvanoldalas dolgozata sok problémát ismertet. Kezdi a kötet kinyomtatójának ismertetésével, szól az erdélyi unitáriusok kiadáspolitikájáról, az erdélyi vallási toleranciáról, említi Egri

Zárósorokként hadd idézzek egy örök érvényű meg-állapítást, amely a felekezetek közötti béke mellett, a nemzetek és nemzetiségek közötti békés egymás mel-lelt élést fogalmazta meg klasszikus tömörséggel:

"Amikor Groza Péter, a román demokrácia jeles po-litikusa, 1947 májusában Budapestre látogatott, a Mocsáry Kollégium avatási ünnepségén magyarul ki-jelentette: "Az igaz megbékélés jegyében sohasem fe-lejtjük el, hogy a magyarországi magyarságnak testvé-rei vannak minálunk. Ennek tudatában levonjuk a helyes következtetést, s vigyázunk arra, hogy a test-vér, aki odaát maradt, úgy élje életét, hogy az itteni testvér nyugodt lehessen felőle."

dr. Kovács Péter

Lukács életútját, mert itt először történik utalás e munkára, ismerteti a kiadás háttérét és Blandrata elő-szavát. Összeveti a szöveget Dávid Ferencnek magyarul megjelent Rövid magyarázat c. munkájával, összeha-sonlítja a kiadást a kortárs lengyel írásokkal — ezt eddig senki sem kísérelte meg —, és végül részletesen foglalkozik az egyes fejezetek szerzőségének a kérdé-sével. Ennek ismertetése külön írás feladata lehetne. Pirnát Antal két ízben is utal Ferencz Józsefnek az angliai unitárius történelmi társulat Transactions of the Unitarian Historical Societyben 1968-ban megjelent angol nyelvű tanulmányára, mely e kötet lelőhelyeit igyekezett megállapítani (a 17. — s később a 69. jegy-zetekben utal arra, hogy ő írt először arról, hogy az erdélyi fejedelem 1636-ban rendeletet adott ki, hogy a feltalálható példányok beadandók, s belőlük a nyolc kép kivágandó. Ilyen kötetet találtam a sárospataki könyvtárban.

A Bibliotheca Unitariorum 2. kiadványa csak 1988-ban hagyta el a sajtót. A munkát még dr. Dán kezdte el, s 1986-ban bekövetkezett halála után dr. Klaniczay folytatta az ellenőrzést.

Lapunk következő számában szólni fogunk az ala-pítvány további terveiről, a következő kötetekről, me-lyek előmunkálatai már megkezdődtek.

Ferencz József

A visszakozás kórképe

Ritkán vezetett a társadalmi fejlődés oly elbizony-talanodáshoz, mint éppen napjainkban. Új technikák, vállalkozási formaváltások, etikai kérdések újraértéke-lése (fogamzásgátlás), új pedagógiai módszerek, rögzült egyházi szokások megváltozása, ezenfelül a fajok keve-redése — mindezekkel találkozunk.

Akik minderre nincsenek felkészülve, joggal érezhe-tik fenyegetve magukat, s így a mindenféle területről érezhető változások elől biztos menedéket igyekeznek keresni.

Igy egy svájci szülői közösség a pedagógiai módsze-rek megváltoztatása helyett a Bibliát kívánja mozgósí-tani. A katolikusokkal karöltve, a St. Gallenben élő lutheránusok a mesterséges megtermékenyítés ellen lépnek fel — történjék ez bár a házasság keretén be-lül. Az amerikai fundamentalisták a modernizmus szertelenségei ellen mennydörögnek. A pápa mérsék-letre inti a haladó erőket, s a hagyományok mellett megnyilatkozásai a hívek helyeslésével találkoznak.

Noha a liberális protestánsok az új szemlélet hívei, sokan közülük félnek a holnaptól. Úgy vélik, mégis az egyház az igazi szilárd talaj.

Természetesen nem minden újdonság kívánatos. De az az evangélium ellen történne, ha a szociális, teoló-giai, kulturális és morális változásokat elvetnénk. Sen-ki sem kényszerítheti saját egyéni felfogását egyházára. Mint ahogy a világra sem.

(Le Protestant, 1988. júl.—aug. számában:
prof. dr. Bernard Reymond)

Fordította: Latin György

Az 1949. esztendőben a Kolozsvárt önálló teológiai akadémiaként működő unitárius és református teológiai akadémiák működési jogát az állami hatóságok megvonták. A reformátuson több magyar, szlovák és német ajkú evangélikus is tanult addig. A szász evangélikusoknak Nagyszébenben nem működött akadémiajuk, nagyrészt külföldön tanultak a leendő német ajkú evangélikus lelkészek.

Ezzel az intézkedéssel egyidejűleg a román állami szervek Kolozsvár székhellyel egy közös teológiai intézetet létesítettek, melyet magyar nevén Egyetemifokú Protestáns Teológiai Intézetként ismernek (Institutul de Teologie Protestanta cu grad Universitar). Ennek az intézetnek nem fakultásai, hanem tagozatai voltak, evangélikus, református és unitárius professzorokkal és hallgatókkal. Ezeknek a létszáma eleinte nem volt korlátozva. Az unitárius tagozatban öt professzor kezdte el működését: Kovács Lajos, Erdő János, Simén Dániel, Bende Béla és Lőrinczi Mihály. Ezek közül a korábbi önálló unitárius akadémián dr. Kovács Lajos és dr. Simén Dániel működtek, előbbi 1943-tól, utóbbi 1938-tól. Ugyanezen évben vonult nyugalomba Benczédi Pál, az egyháztörténelem előadója. 1945 után a magyar Bolyai Egyetem bölcsészeti karán doktori fokozatot szereztek: Erdő János, Simén Dániel, Lőrinczi Mihály és Bende Béla, valamint több unitárius lelkész, teol. m. tanár, köztük Kővári Jakab és Lőrinczy Géza is.

A mai unitárius tagozaton az 1949-ben munkájukat megkezdettek közül már senki sem végez aktív professzori szolgálatot. Dr. Kovács Lajost 1972-ben püspökké választották, dr. Erdő János, dr. Simén Dániel és dr. Lőrinczi Mihály néhány esztendőn keresztül szenvedői voltak az akkor ellenük és sok más társuk ellen 1957–58-ban emelt igaztalan vádakkal. Az amnesztia után Erdő János, akit később bírójag is rehabilitáltak, folytathatta munkásságát, s egy hároméves cikluson át az intézet rektori tisztét is betöltötte közmegelegedésre. Simén Dániel és Lőrinczi Mihály mint kisebb gyűlekezetek lelképásztorai folytatták munkájukat, megtartva kolozsvári lakóhelyüket. Időközben elhalt Bende Béla és Simén Dániel. Erdő János mint nyugalmazott professzor, vendégként előadásokat tart, Lőrinczi Mihály mint ny. lelkész, angolórak adásával egészíti ki nyugdíját.

Az 1949-ben kinevezett öt unitárius professzor közül Bende Béla kivételével mind akadémikák voltak angolai vagy amerikai unitárius teológiai fakultásokon.

Az intézet egykori jeles növendéke. Szabó Árpád, vizsgáinak letétele és külföldi akadémiai tanulmányai után, ma vezető professzora az unitárius tagozatnak, szakterülete a bibliai tudományokkal való foglalkozás.

Mellette előadói minőségben tanítja a dogmatikai tárgyakat a szintén volt angolai ösztöndíjas Rezi Elek, akinek doktori dolgozata rövidesen elbírálásra kerül. Meghívott előadóként a gyakorlati tárgyakat oktatja — amint azt lapunkban már megírtuk — Kedei Mózes lelkész.

Negyven esztendőről adtunk rövid visszatekintést, hálával azok emlékezete és az élők munkássága előtt, akik a mai unitárius lelkései nemzedék nevelésében érdemeket szereztek.

F. J.

NYILATKOZAT

A magyarországi egyházak vezetői Nagy Imre temetésének közeledtével közös nyilatkozatban fejtették ki együttérzésüket a mártírok iránt. E nyilatkozat a napi sajtóban és az egyházi hetilapokban teljes terjedelmében megjelent. Így csak azt említjük meg, hogy azt egyházunk képviselőjében Huszti János püspök írta alá.

A jún. 16-i temetésen az egyházak közös koszorút helyeztek el a Hősök terén felravatalozott koporsók előtt. A mély együttérzést néma fejhajtással dr. Paskai László primás érsek, dr. Kocsis Elemér református zsinati elnök, dr. Nagy Gyula evangélikus püspök elnök, Huszti János unitárius püspök, dr. Berki Feriz ortodox esperes adminisztrátor, dr. Schöner Alfréd zsidó főrabbi.

A 301-es parcellában történt temetésen az ökuménikus istentisztelet szolgálatában egyházunkat Bencze Márton püspökhelyettes képviselte.

HELTAI GÁSPÁR:

SZÁZ FABULA

Az Európa Könyvkiadó gondozásában jelent meg egy újabb válogatás Heltai Gáspár fabuláiból, 1987-ben. Az utószót Bitskey István debreceni professzor a XVI. század jeles ismerője írta. Az unitárius Heltairól dr. Erdő János Kolozsvár Napocan 1986-ban megjelent tanulmánykötetéből ismerkedhetünk a 95–113. oldalakon Heltai Gáspár, az "igaz keresztény vallás prédikátora" ad tájékoztatást.

A romániai kiadók nemrégiben két alkalommal adtak válogatást Heltai munkáiból, 1958-ban Bukarestben jelent meg Heltai Gáspár válogatott munkái, kiadta és bevezette Székely Erzsébet; az újabb kötet ugyancsak Bukarestben került kiadásra 1980-ban H. G. Száz fabula, krónika és egyéb írások, válogatta és az utószót és a jegyzeteket Molnár Szabolcs írta.

Ha valakinek e két romániai kiadás rendelkezésére áll, kérjük, adományozza könyvtárunknak, hogy teljesebbé tegyük a Heltaira vonatkozó gyűjtést.

Alkalmilag valamelyik fabulát meg fogjuk jelentetni, hogy írásában olvasóink is gyönyörködhesse. Az említett budapesti kiadás ára 1987-ben 43 Ft. Unitárius gyűjtőknek ajánljuk.

A hit ellentéte

A hittal ellenkezik a kételkedés megnyilvánulása. A létező hitben nincs rés, melyen át a hitetlenség beszűrődhetné. A hívők és a hitetlenek más-más kategóriába sorolandók. Ez oly annyira igaz, hogy a hívő az ő saját kételyeit súlyos veszélynek, mi több, bűnnek érzi. Számos kereszténynél pedig a kételkedés rossz lelkiismeretbe, szenvedésbe csap.

Felvethető a kérdés: helyes a kétely ilyes értelmezése? Valóban a hit inkább hajlik kételkedésre, mint ennek elhárítására. Amennyiben a hit nem logikusan kézenfekvő, vagy nincs külső indíttatása, szükségszerűen felmerülhet a kétség. Ez szabadságának biztosítéka.

Találón mutat rá Vinet, hogy ahol a kétely nem szabad, ott a hit sem az. A hit kockázat, tét. Amit hiszünk, hihető, ami nem jelenti, hogy bizonyítható. A bizonyítás kizárja a hit fogalmát. Amit bebizonyítottunk fogadunk el, azt tudjuk, s nem hiszünk.

Nincs éles választóvonal hívők és hitetlenek között a hit és a kételkedés kérdésén. Sőt, megkockáztatjuk annak kijelentését is, hogy egy közös agnoszticizmus a hívőket

és ateistákat egyenesen össze is kapcsolja. A hívő így fogalmaz: Hogy Isten létezik, azt hiszem, és nem tudom. Az ateista pedig következőképp: Hiszem azt, hogy Isten nincs — habár ezt nem tudhatom.

A hívő kísértésbe kerülhet, hogy azt mondja: "tudom", holott helyesen így kellene fogalmaznia: "hiszem". Bizonygathatja azt, hogy nyilvánvaló az, hogy hisz, ezt minden nehézség nélkül teheti. Az újból és újból felmerülő kételyek közötti helytállás, már nehezebb feladat. Lehet, hogy hinni kényelmes, nehéz azonban a hitben való kitartás. Innen ered a csodák/bizonyítékok iránti elvárás. A kérdést fel lehet tenni imígyen is: hívő az, aki nem kételkedik? Ha a tudás, és nem a kétség a hit ellentéte, akkor azon hívő, ki magát vitathatatlan és csalhatatlan tanok birtokosának érzi, nincs távol a szektás racionalizmusban megmerevedett ateistától. Oly hit, mely azt tételezi fel, hogy Istent oly annyira ismeri, hogy ismereteinek körébe sorolja, hasonló azon ateistához, aki a maga részéről teljes nyugalommal tagadja Istent.

Prof. L. Gagnebin

franciából fordította: Latin György

Világteremtő Isten, Mindenható Atyánk!

Alázatos szívvel borulunk le szent színed előtt, imádkozásunknak ezekben a csöndes perceiben. Sokszor éreztük már, hogy áldott közelségedben elcsendesednek lelkünkben életünk gondjai, s mindenható lényednek szívünkbe fogadása egy mélyebb, egy gyönyörűbb világ kapuit nyitja meg hívó lelkünk számára. És érezzük azt is, hogy lelkünknek ebben a csodálatos hazájában Te vagy az éltető napsugár, Te vagy a szeretet melege, Te vagy az értelem fénye, és Te vagy a haladás céljának szépsége.

Ezért vágyik Tehozzád szívünk, ezért keresünk Téged szüntelen, mert így hangod, szavad, üzeneted, mint orgonazugás tölti be életünket. Ha Te nem szeretnél, mi szerencsétlenek lennénk, ha Te elhallgatnál, mi elnémulnánk, ha Te nem törődnél velünk, mi gyűlölködnénk, ha Te nem segítenél, mi gyöngék lennénk, ha Te nem áldanád meg életünket: reménytelenül válnék holnapunk, és ha Te nem ajándékoznál meg a hit erejével, akkor értelmetlenül válnék minden jó igyekezetünk és nemes törekvésünk.

Imádságainkban, óh, mennyi mindent kértünk Tőled Istenünk. A hit és szeretet mellett, a hitből és szeretetből táplálkozó hűséget, áldozatot, vigasztalást, világosságot, útmutatást és mindenekfelett a szív melegét, a kenyérért dolgozó kéz erejét, előrehaladásunk töretlenségét és elhatározást szent Fiad, Jézus követésére; akaratot, hogy tudjunk tanítása szerint élni és építeni vele és általa a Te országodat. Téged keresünk most is, hogy mindazt, amit adtál, mindazt, amit Tőled nyertünk, megköszönjük Tenéked, jó Atyánk!

Es kérve kérünk Istenünk, hogy a Te mindenütt jelenvaló szent lényeddel szólalj meg mibennünk újra, és vigyél, emelj minket életünk krisztusi világába, hogy ott ismét elérjük mindazt, amire lelkünk tisztaságának érdekében szükségünk van. Láthatatlan szent kezeddől ölelj át, hogy a Te atyai ölelésedben megtaláljuk a mi néha-néha elvesztett önmagunkat. Kérünk, hogy szemünket tisztánlátásra úgy nyisd meg, hogy meglássuk tévedéseinket, botlásainkat, vétkeinket is, hogy azután töredelmes szívvel kérhessük a megbocsátást, a gyógyulást, mert csak így, Tőled nyerve mindezt, építhetjük, gazdagíthatjuk önmagunkban és környező világunkban a Te országodat, melynek eljöveteleért imádkozunk a mi Jézustól tanult imádságunkban. Országod eljöveteleért ígérete szabadítson meg minket a bűntől és a hitetlenségtől, most és mindörökké! Amen.

Husztai János

Amerikai tanulmányéveim során többször hallottam azt a meghatározást, hogy az unitarizmus az upper-middle-class, vagyis a felső-középosztály vallása.

Némiképp ezt a véleményt támasztja alá a The World, A világ c. kéthavonként megjelenő amerikai unitárius teológiai, társadalmi szemle, legutóbbi számában megjelent értékelés is, Judith Waldrop, az amerikai demográfiai magazin főszerkesztőjének tollából.

A szerző maga is unitárius. Cikkében arra próbál választ kapni, érdekes statisztikai adatokkal alátámasztva, hogy az amerikai unitáriusok százalékos arányban miben hasonlítanak, és miben térnek el honfitársaiktól.

A kérdőíveket 1987-ben postázták, s a válaszok értékelése mostanra fejeződött be. Ebből megtudjuk, hogy minden ezredik amerikai unitárius.

Az unitáriusokra legjellemzőbb, a szokatlanul magas iskolai évek száma. A hívek 95%-a járt felsőoktatási intézménybe, 80% el is végezte, s 60%-uk egyetemi posztgraduális képzésben is részesült. Mindezt összehasonlítva az országos adatokkal, mely szerint a lakosság 20%-a rendelkezik felsőfokú diplomával — rendkívül magas.

Az értékelés a következőkben az egyház tagjainak gazdasági, anyagi körülményeivel foglalkozik. Az unitárius háztartások, vagyis családok felének évi jövedelme meghaladja a 41 ezer dollárt, egyharmaduknál, ez több mint 50 ezer dollár. Ezek az adatok az 1987-es hivatalos statisztika alapján 40%-kal magasabbak a hasonló végzettségűek országos átlagánál.

A hívek több mint 50%-a értelmiségi, akik szellemi, vagy tudományos pályán dolgoznak; 20%-uk nyugdíjas.

A hívek átlagéletkora 53 év, ez első hallásra magasnak tűnhet, de ehhez tudnunk kell, hogy Amerikában az emberek nagy többsége már csak megállapodott korban válik egyháztaggá, egyházi adófizetővé.

Az unitáriusok 80%-a nagyvárosokban, vagy azok vonzáskörében él, míg összesen 20%-uk lakik falun.

A kérdőív: „Szó szerint kell-e értelmezni a Bibliát?” — kérdésre 90% így válaszolt: „csak az elfogadható észérveken belül”.

A hívek többségének politikai állásfoglalása — az értékelés szerint — a középtől balra található.

Bár az egyháztagok 90%-a támogatja a női egyenjogúságot, csupán 30%-uk szüntethetné meg a pornóüzletet.

Az elmúlt öt esztendőről készült hivatalos felmérés alapján, az unitárius gyülekezetek támogatták legjobban a társadalom periferiájára szorult csoportokat, pl.: a kommunistákat, a homoszexuálisokat; leg-

inkább ők küzdöttek a színesbőrűek megkülönböztetése ellen.

A vallás több mint hitrendszer. Az amerikai unitárius egyház dogma nélküli egyház, híveit mégis közösséggé kövácsolja az igazság és a tudás tisztelete, és a másság iránti tolerancia.

Orbókné Szent-Iványi Ilona

GOOD NEWS

Az amerikai unitárius univerzalista egyházban két irányzat ismerhető fel. Az egyiket humanistának nevezzük, a másik a történelmi értelemben vett vallásos unitárius. Ennek kiadványa a "JÓ HÍR". Az amerikai unitáriusok kb. kétharmada a humanista, egyharmada a vallásos irányzat híve.

E kiadványt eddig Bob Doolittle lelkész szerkesztette, aki társaival együtt külön értekezleten beszélgetett Ferencz József akkori püspökünkkel az 1987. évi stamfordi kongresszuson. Azóta is küldik kiadványaikat.

A szerkesztést két fiatal vette át, akik szerkesztési álláspontjukat röviden az alábbiak szerint ismertették a lap 1988 szept.-okt. számában.

Alice LANE: "Én Istenhívő vagyok. Isten ígéje azt jelenti, hogy az emberek egymással békében éljenek. Ez az én álláspontom. Jézus megmutatta nekünk az utat az igazság, a könyörület és a szeretet Istenéhez."

Bob COX ezt írja: "A kereszténységet gyakran azonosítják a gazdagsággal és a hatalommal, noha, azonos azokkal, akik törődnek a szegényekkel és az elnyomottakkal. Így tett Jézus is, s követői közül pl. Assisi Szent Ferenc és mások. Én az utóbbiakat és ezek evangéliumát akarom követni."

Csegezi Árpád

SZÉP SZÓLÁSOK

A Kolozsvárt megjelenő NAPSUGÁR c. gyermeklap anyanyelvi pályázatot hirdetett, melyről Varga Lajos győri kedves társadalmi munkatársunk tájékoztatót. Levelében azt írja, hogy a Napsugár az egyik legnagyobb példányszámú európai gyermeklap.

A több. mint száz pályázó nevét felsoroló lapkivágásban örömmel fedeztünk fel a felsorolt helységekből sikerrel pályázók közül ismert erdélyi unitárius családneveket.

Az első díjat a tordai lakos, Jakab Loránd nyerte el, aki egymaga 700 közmondást gyűjtött össze. "És nem is akármilyeneket" — írja a Napsugár szerkesztőségének cikkírója. A második díjat a székelykeresztúri Bartus Viola, a harmadikat a Hargita megyében levő Gyergyócsomafalva községbeli Páll Hajnal érdemelte ki.

Ugyanakkor szomorúsággal tölt el az a tény, hogy a helységneveket a lap — az újabb keletű rendelkezés következtében — csak román nyelven közölhette.

Az IARF tanácsulése

Az International Association for Religious Freedom az unitárius és szabadelvű keresztény és nem keresztény vallásokat összefogó szervezet. Már 1900-ban a megalakuláskor is jelen voltak a magyar unitarizmus képviselői.

1918 óta, majdnem rendszeresen, végrehajtó bizottságának, a Council-nak két magyar unitárius tagja van, mivel a trianoni béke kétfelé szakította az addig egységes magyar unitáriusokat. 1972 óta tagja a Council-nak dr. Kovács Lajos kolozsvári és dr. Ferencz József magyarországi püspök.

Az 1989. évi tanácsulást a Frankfurtban székelő központi irodában tartották ápr. 5–8. napjain. Egyházunk képviselőiben dr. Ferencz József tanácsstag és Huszti János püspökünk vettek részt. Huszti püspök a tanács első napi ülésén vett részt, és fogadta az elnöklő dr. E. Pickett köszöntését. Volt egy másik alkalom is, amikor már fehér asztal körül folyt az ismerkedés a jelenlegi főtitkár, a nálunk már több alkalommal megfordult Diether Gehrman lakásán adott fogadáson. Huszti János püspök, fia tolmácsolása mellett beszélt tanulmányairól, Erdélyhez való kötődtségéről, gyülekezetekben végzett munkájáról és püspöki munkájának feladatairól, hangsúlyozva, hogy a külföldi unitáriusokkal és másokkal való kapcsolat ápolása is feladatai közé tartozik.

A tanácsulás az évi adminisztratív ügyek megbeszélése mellett két fontos kérdéssel foglalkozott: az 1990-ben júl. 27-ével kezdődően Hamburgban tartandó világkongresszussal, és az 1990-ben megújításra kerülő elnökségi és tanács választásokkal. Az előbbiről majd más alkalommal bővebben szólnunk. A tanács feladatkörébe tartozik a jelölés a vezetői és tanácsstagi tisztségekre. Dr. E. Pickett jelenlegi elnök, aki két cikluson át az amerikai unitárius univerzalista egyház elnöke (értsd: püspöki) tisztt is betöltötte, bejelentette, hogy nem vállalja az új ciklusra való jelölését. Az előkészítő bizottság javaslata alapján a három vezető tisztségre a tanács egyhangúan a következőket jelölte: a hároméves ciklusra *Punyabrata Roychoudhury*-t, India fiát, a Brahma Samaj egyház tagját, akiknek képviselői az 1900. évi alakuló ülésen hozzánk hasonlóan szintén jelen voltak, elnöknek. (Az IARF történetében még nem volt indiai elnöke szervezetünknek); alelnöknek *Natalie Gulbrandsen* asszonyt, az amerikai unitáriusok moderátorát (főgondnokát); pénztárosnak pedig az angol unitáriusok főtitkárát, *dr. Roy Smith*-t. Utóbbi kettő egyházunk vendége volt több alkalommal.

A tanácsstagok közé újra jelölték dr. Kovács Lajost és dr. Ferencz Józsefet, ezzel nemcsak közel két évtizedes munkásságukat ismerték el, hanem annak a két egyháznak a je-

lentőségét, melyeket képviseltek a múltban is. A tanács tagjai közé jelölték német, holland, japán, észak-írországi, Fülöp-szigeteki és nigériai képviselőt is.

Huszti János püspök, fia kíséretében a tanácsulás következő napjain ellátogatott a düreni szabadelvű protestáns gyülekezetbe, mellyel már évtizedes a jó kapcsolatunk. Találkozva a lelkészekkel és a presbitérium tagjaival, ígéretet kapott, hogy az erdélyiek javára újabb jelentős támogatással járulnak hozzá gondjaink enyhítéséhez.

9-én, vasárnap a két kiküldött együtt utazott Frankfurtból Baselbe. Huszti János püspök utazásáról értesítve, a svájci magyar protestánsok zürichi gyülekezete meghívta, hogy a vasárnap délután tartandó havi magyar istentiszteletükön szolgáljon. *Joób Olivér* lelkész meleg szeretettel fogadta a magyar vendéget, aki az istentisztelet elvégzése után egy órán át beszélgetett a mintegy 50 jelen levő hívővel. Este a házigazda-lelkész vacsorán látta vendégül Huszti püspököt otthonában.

Az egyházat egyes különleges problémáinak megoldásában támogatja évente segéllyel már évek óta a HEKS néven ismert szervezet, melynek központja Zürichben van. Itt tettünk bemutatkozó látogatást *Franz Schüle* úrnál, aki *J. Hess* lelkész kíséretében fogadott. Megnyugtattak, hogy továbbra is számíthatunk azzal a lehetőséggel, hogy a Locarno városában, a hegyoldalon fekvő Casa néven ismert ökumenikus otthonba küldhetünk évente két személyt. Ígéretet kaptunk arra vonatkozóan is, hogy tekintettel a nyakunkba szakadt erdélyi menekültekkel kapcsolatos terhekre, továbbra is számíthatunk segítségükre.

E napnak estéjén vacsoravendégek voltunk *dr. Gyarmathy Györgynél*, aki magyar emberként a zürichi ETH egyetem nyilvános rendes professzora, s aki áldozatos munkása minden erdélyi vonatkozású problémának. Itt együtt voltunk *dr. Szöllősy Pállal*, aki a svájci magyar protestáns szövetség elnökeként már régóta levelezési kapcsolatban áll velünk. 12-én tovább folytattuk a látogatást ugyan csak Zürichben, ahol a város protestáns gyülekezetei segélyszervezetének *dr. A. Ernst*-el és munkatársaival folytattunk munkamegbeszélést, részben az erdélyi menekültek ügyében, részben az 1990-ben a budapesti gyülekezetre háromlő 100 éves templomunk gondjairól. Ugyanők ebédre is vendégül látták a két püspököt s a rokonlátogatáson Svájcban tartózkodó *Ferencz Józsefnét*, valamint kérésünkre, *dr. Gyarmathy György* professzort is, hogy a kapcsolat vele is kialakuljon.

Huszti János püspököt svájci tartózkodása utolsó napján ebédre vendégül látta *Emmerthné Ferencz Magda* mánedorfi otthonában, aki-

vel a püspök Budapesten is már több alkalommal találkozott.

Ennyit röviden erről a szolgálatról, melyről Huszti János püspök az EKT legutóbbi ülésén röviden már számot adott egyházunk kormányzó testületének.

F. J.

Tájékoztató az erdélyieknek

A nyár közeledtével, az egyház vezetői úgy döntöttek, hogy az eddigi havi nyugdíjas találkozók szünetelnek.

Az őszi időszakot bevezető találkozóra 1989. aug. 27-én vasárnap dé. 11 órakor a Nagy Ignác u. 4. sz. a. templomban kerül sor. Ezen a napon *Klaus Kenke* düreni (NSZK) szabadelvű protestáns lelkész prédikált, s németül elhangzó beszédét tolmácsolni fogjuk.

E találkozásra meghívtuk az IARF képviselőiben *Lucie Meijert*, az ottani szociális szolgálat vezetőjét, aki ugyanúgy, mint *Kenke* lelkész és gyülekezete, sokat tett az erdélyi menekültekért.

Ha a menekültek közül valakinek időközben problémája támad, bátran forduljon az itthon levő lelkészekhez, Budapesten és vidéken egyaránt. Az őszi gyermekbeiskolázással kapcsolatban iskolai könyv és egyéb eszközök vásárlásával kapcsolatosan a gyermekes szülőknél gond merülhet fel, kérjük, forduljanak bizalommal egyházunkhoz, kérésük meghallgatásra fog találni.

Örvendenénk, ha az erdélyiek közül egyre többen írnának régi emlékeikről, elsőnek a Sepsiszentgyörgy környékiek megnyilatkozását kérjük, mert lapunk egyik következő számában *Kálnok* unitárius haranglábját mutatjuk be egy beküldött fénykép alapján.

"Unitárius megközelítések"

Franciaország déli részében (Marseille központtal) létezik egy unitárius közösség. Egyházat még nem alkotnak, a Szabad Protestánsok szervezeti kereteiben élnek különálló hívó életüket, s magukat az amerikai Church of the Larger Fellowship mintájára szórvány egyházi közösségnek mondják.

Unitárius megközelítések címmel, házi kiállításban megjelent szemléjük 7. száma szerkesztőségünkhöz is eljutott. Benne a maguk egyháztársadalmi helyzetének rövid ismertetése után, mindössze egy, az unitarizmus lényegéről értekező tanulmány első felét olvashatjuk. Érdekes szerzője nevét megjegyezni — *A. Blanchard-Gaillard* —, mert a munka tájékozottságot és elmélyültséget tükröz.

Remélve, hogy a tanulmány befejező részéhez is hozzájutunk, ismertetését határidőre tesszük. Addig is, teológiai hallgatóinknak, tájékozódás céljából, szemináriumi feldolgozásra ajánljuk.

Keresztény Magvető

Nagy örömünkre, megjelent az erdélyi Keresztény Magvető 1988. évi 3. száma. Ennek az értékes füzetnek a lapozgatása közben önkéntelenül visszagondolunk az érdekes teológiai, társadalmi-nemzeti problémákat az adott kor lehetőségei közötti értékeléseire. Értékes és alkalmi egyházközségi történetek elemzésére.

Az 1861-ben megindult Keresztény Magvető szerkesztése Kriza János és Nagy Lajos tanárok nevéhez fűződik. Nemsokára átvette az irányítást az 1876-ban megválasztott új püspök. Két igen értékes szerkesztője volt az évtizedek során: Kovács János, majd Péterfi Dénes, aki már átvezette a szerkesztést a XX. század második évtizedébe.

1918 őszén megállt a kiadás, és csak 1922-ben indult el újra egy szerkesztő bizottsággal, melynek élén világi ember, dr. Ferenczy Géza, későbbi érdemes főgondnok állt (1920–1938). A tudomány emberei dr. Borbély István és dr. Gál Kelemen voltak, dr. Varga Béla nagy tudásából keveset juttatott a Magvetőnek.

A második világháború alatt a lap szerkesztése az idősebb nemzedék képviselői kezéből a fiatalabb, akkor 30–40 évesek kezébe jutott, de törekvéseiket hamvába fullasztotta a világégés.

Az idő csak 1971-ben ért meg arra, hogy újra meginduljon a Keresztény Magvető, s azóta hol ennyi, hol annyi késéssel évente négy füzet jelenik meg átlagban mintegy 300 oldal terjedelemben. Ennek az új folyamnak a lelkét dr. Kovács Lajos püspöksége és dr. Erdő János tényleges szerkesztői gondoskodása jellemzi.

A hozzánk eljutott legutolsó szám, a rövid állami vonatkozású megemlékezés után, számos értékes tanulmánnyal örvendeztet meg. Erdő János közöl részletet Balázs Ferenc (+1937) egyik kéziratban maradt írásából A nyilvánvaló Isten címmel; dr. Bodor András ny. egyetemi tanár, okl. lelkész, egykoron a kolozsvári kollégium igazgatója, értékes többszintű áttekintést ad a modern utópiákról és történetfilozófiákról. Köztük elsőként próbálja meg unitárius szemszögből értékelni a kultúrember előtt jól ismert Theilhard de Chardin gyakran elismert és ugyanannyiszor vitatott gondolkodásmódját.

Gál György, aki a Protestáns Teológiai Intézetben a teológusok új nemzedékét magyar irodalomtörténetre, helyesírássra, stilisztikára oktatja, érdemes munkába kezdett. Kelemen Lajos (egykoron rövid időig főgondnokunk: 1960–63) a nagy tudós és művészettörténész nemrégiben kórházi ágyán írt és élete első ifjúságát bemutató naplójával ismereti meg az olvasókat. Várjuk a folytatást. Érdekes a régebben is közlő, szász származású dr. Binder Pál írása, aki egy, a XVIII. század végén Kolozsvárt is lelkészkedett Andreas

Thorwächter evangélikus lelkész írsait és feljegyzéseit közli rokonszenves beállítással — dogmatikai polémia nélkül — a vele egykoron kortárs unitáriusokról, sok érdekes statisztikai adatot is közölve.

Az egyik volt városfalvi lelkész futó visszaemlékezése e gyülekezet életének egyes szakaszaira jó arra, hogy a gyülekezeti történelemírás fehér foltjairól adjon adatokat. Mások is követhetnék e példát. Farkas Lászlót e kisebb gyülekezet éléről hívták el a korondi neves gyülekezet hűtlenül külföldre távozott egykori lelkésze utódául.

A második, kisebb részben lelkészek prédikációiból olvashatunk. Hasznos a bibliai fogalmakat és esz-

méket már néhány szám óta közölt folytatás, valamint az elkésve hozzánk érkező egyházi hírek elhunytokról, lelkészváltásokról. Igen értékes viszont az egyházi névtár közlése, mely ismerteti a sokunk által elfelejtett vagy nem is ismert leányegyházközségeket, szórványközpontokat. Ebből látjuk, hogy több gyülekezetben nincsen önálló lelkész, és így beszolgálat is akad bőven.

Nagy kár, hogy ahogyan a szerkesztőség egyik munkatársa nemrégiben elmondotta, mind a magyarországi, mind nyugati magyar unitáriusok köréből igen kevés az előfizetője ennek az egyháztörténelmileg értékes szemlének, mely 1989-ben már a 95. évfolyamát kezdi meg, adja a jó Isten, hogy hasonló értékes színvonalon.

F. J.

Emlékezés Benczédi Gergelyre

Benczédi Gergely 150 évvel ezelőtt, 1839. márc. 29-én született Felsőbenczében.

Életrajzírója, Gál Kelemen elmondja, hogy Torockón, Székelykeresztúron és Kolozsvárt tanult. Bár orvos szeretne lenni, mégis a teológiára iratkozik be. Az egyház továbbtanulás végett külföldre küldi. A göttingai és londoni tanulmányok után — a jogakadémiára kinevezett Berde Áron utódjaként — a kolozsvári unitárius kollégium természet-tudományi tanáraként működik.

1866-tól rendes tanár; 1867–1877-ig igazgató.

Bár Benczédi Gergely 83 év óta a házsongárdi temető lakója, Benczédi Pál teológiai tanár 1936-ban az Unitárius Közlönyben írt emlékeztetőjében, az akkor 30 éve halott Benczédi Gergelyről azt írja, hogy "jóságos és puritán lényét még ma is sokan emlegetik". Vajon az azóta eltelt öt évtized megőrizte-e emlékét?

Tudjuk, hogy a Londonban természettani és természetrajzi előadásokat hallgató Benczédi Gergely az etikát és az angol irodalomtörténetet a hazai körökben jól ismert Martineau és Tayler professzoroktól sajátítja el.

Gál Kelemen Benczédi igazgatói működésében a kollégiumi kórház ügyének fölkarolását, a majálisok tartását és a jótévkre való emlékezést emeli ki. "A kolozsvári unitárius kollégium története" (1935) című forrásértékű munkája a legnagyobb elismerés hangján szól az ásványeszköztáráról és vegytangyűjteményéről és az iskola múltjára vonatkozó kutatásairól. Katalogizálja a Simén Domokos-féle megvásárolt és a Bartók István-féle adományozott könyvtárakat. Harminchat évi tanári működése alatt a történeti hagyományok erejét és hatalmát hirdeti. Jellemének kidomborodó vonása a hála.

Irodalmi munkásságáról — bár az unitárius egyházi körökön kívül alig tudnak valamit — Ő tájékoztatja először az olvasóközönséget a méterrendszer felől.

Szinnyei József "A magyar írók élete és munkái" c. könyvében föl-említi, hogy a Londonban tanuló Benczédi Gergely több levelet ír a kolozsvári lapokba. A Keresztény Magvetőben (1868) ismerteti a londoni egyetemet, s ugyancsak itt látnak napvilágot egyházi és neveléstörténeti dolgozatai.

Mikó Imre, Brassai Sámuelről írt munkájában, Benczédit "számos egyháztörténeti munka szerzőjének" mondja, Dávid László pedig a "Középkori Udvarhelyszék művészeti emlékei"-ről írva (1981) "az udvarhelyszéki emlékekről felszínre hozott figyelemre méltó adatait" értékeli. 1901-ben megírja a nagy unitárius jótétevő, Berde Mózsá életrajzát.

A Keresztény Magvető 1915. évi kötetéből értesülünk, hogy néhai Tóth György, később kuriai bíró, a budapesti egyházközség presbitere, 100 koronát tűz ki Benczédi Gergely élet- és jellemrajza megírására. Amint Gál Kelemen megjegyzi, ez a pályamunka — kétszeri meghirdetés után is — sikertelen marad. Okául a világháború tombolását jelöli meg.

Gál Kelemen Benczédi Gergellyel foglalkozó munkáját e pályamű pótlására írja meg.

E rövid megemlékezést zárjuk azal a reménységgel, hogy Benczédi Gergely példája tovább is élni és hatni fog az utódokban. Mindig lesznek egyházukért élő és életüket egyházuk előmenetelének szentelő utódok, akiknek 150 év múltán nevük mellé — Benczédi Gergelyéhez hasonlóan — méltán teszik a "nagy unitárius" jelzőt.

Kelemen Miklós

A mai zajló világ egyházai az Egyesült Államokban

Az USA-ban sugárzott egyházi műsorok nem eredménytelenek. Jelenlétük adományok érkeznek; a műsorvezetők nagy népszerűségnek örvendenek, minek folytán politikai befolyáshoz is jutnak.

Ilyen úton a legismertebb tv-prédikátor 315 millió dollár adományt "gyűjtött". De politikailag mekkora súlyuk van? Az elnökválasztások előtt, egyikük saját "láthatatlan tömegbázisával" dicsekedett. Sikere ezzel szemben származhat volt.

Gyakran idézik a tv legnépszerűbb prédikátorának műsorában elhangzottakat, hivatkoznak rá; de a Gallup Intézet kutatásai szerint, a nézők csupán 12%-a rokonszenvezik vele.

A fundamentalisták száma az USA-ban 20%-ra tehető, s ez a szám az utóbbi negyedszázad alatt, alig változott.

Leginkább az "Isten gyülekezete" elnevezésű pünkösdisták csoport növekedik. Majd akkora a súlya, mint az episzkopális (anglikán) egyháznak (2,8 millió fő).

Ugyanakkor spontán, viharos tempóban gyarapodik a katolikus közösség is, a latin-amerikai és a karib-térségbeli tömeges bevándorlás következtében, de a papok száma csök-

ken. Szemben az egyház tekintélyelvárásával, erősödik a laikus hívőkkel való együttműködés elve. A hívők egyre több felelősséget vállalnak, s ez az amerikai egyház soha nem tapasztalt felvirágzásához vezet. Ma 70 millió az amerikai katolikusok száma (ez a lakosság 28%-a), ami az eltelt 20 esztendő alatt 20 milliós növekedést jelent. Ezalatt a papok 1967. évi 59 892 főnyi létszáma, becslések szerint kb. 45 000-re csökkent. S nem csupán létszámcsökkenésről beszélhetünk, hanem szerepük megítélése is más lett. A szigorú szemináriumi nevelésben részesült, merev teológiai formulákba dermedt szemléletű pap, talán úgy vélheti, hogy a II. Vaticanum szabadelvű szemlélete rövidesen erejét veszti: Miután azonban ezen reformokat elrendelték; a mindent tudó pap, semmit tudó pappá vált. A hagyományos nézet szerint a hívő kötelességei "fizetni, imádkozni és engedelmeskedni". Jelenleg viszont beszélgetni is joga van. A hívőcsereg tehát nem vallja már a főpapi tévedhetetlenséget, a modern családtervezés terén, például. A papnak enyhítő körülményeket kell kutatni, ha a hívő nem engedelmeskedik a katolikus fegyelemnek a vegyes házassá-

gok, a válások, a fogamzásgátlás esetén. A felsőbb elvárások pedig: terelje a nyáját a faji integráció, a szociális igazság és a nemzetközi megbékélés ösvényeire.

Ha azonban a pap, a szemináriumi oktató mindezt vállalja is, a kúria felől fékező szándék megnyilvánulását kell ugyanakkor tapasztalnia; a klérus tartsa a távolságot, a nők ne is ábrándozzanak lelkészi pályáról.

Viharos tengeren hajózik az amerikai egyház. A legjobbak is tartanak tőle, hogy a II. Vaticanum — a római egyház hosszú történetében — csupán "rést" jelent majdan, ahelyett, hogy oly híd lenne, mely a modern világba való beilleszkedéshez és az ökumenikus korhoz vezetne.

Róma, a zavarok és a szülés fájdalma közepette, mindig erőre tudott kapni. Ezért könnyen lehetséges, hogy a jelenlegi pápa, és nem a II. Vaticanum lesz a "rés" az idők folytán az örök igazság felé vezető úton.

Évangile et Liberté (1988 okt.)

franciából fordította:

Latin György

Kidőlt egy oszlop

PÁL JÓZSEF

Lapunk legutóbbi számában hírt adtunk Pál József tervező főmérnök elhunytáról, elnézést kérünk a sajtóhibáért.

Pál József életének 75. évében fejezte be életét. Tagja volt egyházunk Zsinati Főtanácsának és presbitere a Budapesti Unitárius Egyházközségnek. Gyülekezetünk életében tevékenyen részt vett. Torockón született s itt olyan közösségben teltek gyermekévei, ahol a család és a gyülekezet kölcsönösen támaszai voltak egymásnak és ahol a jó példa nevelő hatása mindennapos volt. Édesapja több cikluson át gondnoka (kurátora) volt ennek a nagymúltú torockói egyházközségnek.

Középfokú tanulmányait a kolozsvári Unitárius Kollégiumban, az egyetemet Temesváron végezte. Budapestre 1940-ben érkezett, majd a Ganz-MÁVAG Gépgyárban helyezkedett el s mindvégig itt dolgozott 38 éven át. Tehetsége, szorgalma, nyelvismerete a gyárvezetés második fokára állította. Szakirodalmi fordí-

tásai, külföldi kiküldetései hozzájárultak a hazai mozdonytervezés magas színvonalához.

Tevékeny szervezője volt a kolozsvári és budapesti vendiák-találkozónak.

A temetés idején meghúzták az ősi Torockó templomtornyában a harangokat, kiharangozták-elbúcsúztatták a szülőfalu messzire — de soha el nem szakadt fiát. Temetésén, a kispesti temetőben magnószalagról szólt a torockói harang szava, miként máj. 21-én is, a Hőgyes utcai templomban az emlékére tartott gyászistentiszteleten.

Temetésén, május 15-én, pünkösdi másodnapján Huszti János püspök és Bencze Márton püspökhelyettes hirdették a vigasztalás ígét, népes halotti gyülekezet jelenlétében.

Gyászolják: 32 évi házasság után felesége, két fia, menyje, unokái; testvére, rokonai Torockón és Erdélyszerte, jó barátai és pályatársai. Nyugodjék békében! Isten Veled! Szeretetünk és tiszteletünk övezi emlékedet!

Bencze Márton

IFJÚSÁGI OLDAL

Ebben a rovatban csak akkor tudunk közölni cikkeket, ha azokat a fiatalok beküldik a szerkesztőségnek. Korábban néhány, kocsordi szórványhoz tartozó fiattól közöltünk írást.

Most egy budapesti unitárius ifjút szeretnénk bemutatni, aki 1988-ban az IRF nemzetközi unitárius ifjúsági konferencia egyik küldöttje volt, és budapesti gyülekezetünk lelkes, fiatal híve.

Tóth Ádám Balázs 22 éves, Győrben végzi főiskolai tanulmányait, és régi unitárius család leszármazottja.

Szi.

Jónás

*Te vagy az, igen egyedül
Óriások közt óriás*

*Te vagy az, igen egyedül
Hatalmas próféta, Jónás.*

*Ádáz harcaidban győztes
Dalolod hamis éneked;*

*Ádáz harcaidban győztes
Maradó ifjú életed.*

*Bal kezéd is jobbra mutat,
Amerre menni nem akarsz.*

Látod, nem látod az utat

Álmodban sem, hát mit akarsz?

*Zúgó szélben üvölni egy ismeretlen
új nevet,*

*S hallani az óriások közt Jónást,
ahogy felnevet.*

Tóth Ádám Balázs

Papbeiktató Kocsordon

Nagy napra virradt Kocsord unitárius vallású népe 1989. jún. 11-én. Az istentisztelet keretében Huszti János püspök beiktatta lelkeszi állásába Nyitrai Levente unitárius lelkesz testvérünket.

A beiktató ünnepségre való előkészület már az előző héten, de inkább azt kell mondanunk, hogy az előző hónapokban megkezdődött. Attól fogva, hogy az év elején megérkezett az erdélyi Székelyszentmihályról Nyitrai Levente lelkesz és felesége, két kisgyermekükkel. Lelkesz afia a beiktatás napjáig püspöki megbízás alapján végezte a lelkeszi szolgálatokat, de soha ennél jobb előkészületeket ne adjon a jó Isten, mert elkezdve a parókia épületének és környékének a rendbetételétől, a papi lakás belső kifestéséig és berendezéséig, annyi minden történt a papi család és a gyülekezet közös munkájának. jóindulatú segítségének és egymás iránti szeretetének kézzel fogható és szemmel látható jeleként, hogy azt kell mondanunk, végig papbeiktató folyt ebben a jeles unitárius eklézsiában a pap megérkezésétől a beiktató ünnepség napjáig, amelyet csak megkoronázott Huszti János püspök beiktató tisztéből folyó liturgikus szertartása, munkatársainak közösségében. S ebben a nagyszerű előkészületben Jakab P. Sándor gondnok, példamutató közreműködését látjuk.

Akik megfordultak már Kocsordon, tudják, hogy milyen felemelő érzés bemenni a kocsordi unitárius templomba. Ez azért felemelő és megható, mivel a gyülekezet énekléssel várja a szolgálattevő lelkeszt. A beiktatás napján, midőn Huszti János püspök — Bartók Béla főgondnok, Bencze Márton püspökhelyettes, Bajor János ny. püspökhelyettes — korábbi lelkesze a gyülekezetnek — Orbókné Szent-Iványi Ilona egyházi közügyigazgató-lelkesznő, Gálffy Gábor és Kádár Károly budapesti gondnokok megjelentek a templomban, a beiktatandó lelkesz zárván a sort — fogadta a zsúfolásig megtelt templom gyülekezetének Istent dicsőítő éneke Bakos János kántor vezetésével.

Az ének végeztével, rövid előfőhász után Bencze Márton püspökhelyettes felolvasta Huszti János püspök kinevezési okmányát, melylyel kinevezi Nyitrai Levente lelkeszt a Kocsordi Unitárius Egyházközség rendes lelkeszévé. Az újonnan kinevezett lelkesz, Nyitrai Levente

meghatódottan imádkozott, kért és könyörgött erőért és főleg azért a legfontosabbért, aminek az a neve, hogy szeretet. És mi mindannyian, akik jelen voltunk ezen a nagyszerű és felemelő ünnepségen, az imádkozó lelkeszsel együtt imádkoztunk, könyörögtünk a jó Istenhez, Jézus szelében, hogy adjon minékünk egymás iránti testvéri szeretetet és békességet, hogy építeni tudjuk ittezen a földön Istennek országát.

Majd a prédikáció következett Jakab Apostol leveléből vett alapige alapján. (A prédikációt lapunk egyik következő számában közöljük.)

Bencze Márton

Ünnepség Kocsordon

Öröm tölti el a szívem, hogy együtt ünnepelhettem jún. 11-én a kocsordi gyülekezettel Nyitrai Levente lelkipásztor beiktatásán.

Az egyházi és a helyi üdvözlések után Felhős Szabolcs szórványgondnok szólalt fel, őt követte a keletmagyarországi fiatalok rövid műsora.

Oláh Sándor gitáros zsolnáreke után Deák József mondta el főhászát, majd a legifjabbak nevében Jakab Emese a szeretetről szavalt, Jakab Gábor pedig köszöntőt mondott. Koncz Imre modern feldolgozásban egy József Attila-verset zenésített meg, s gitárkísérettel ezt adta elő. Az ünnepség fénypontja volt Budaházi István szavalata, aki az erre az alkalomra írt versét mondta el. Befejezésül a szórványgondnok a nemzeti megbékélésre hívta fel az egybegyűlteket figyelmét a közelgő, össznemzeti ünnep, június 16-a kapcsán.

Vásárosnamény

Felhős Koppány

HUSZTI JÁNOS PÜSPÖK KOCSORDON BEIKTATJA
NYITRAI LEVENTE LELKESZT

NÁDLER HERBERT

Az angolszász származású unitárius hívünk 1929—1948 között a fővárosi Állat- és Növénykert igazgatói tisztét töltötte be. Ismert biológus és vadászteknély volt. 1951. jún. 7-én halt el.

1989-ben tisztelői halála napját választották annak az ünnepségnek az időpontjául, melyen László Péter szobrászművész által készített szobrát egykori munkahelye parkjában felállították. A felavató beszédet dr. Tóth Sándor tartotta. Az ünnepi ülésen Sz. dr. Csete Ágnes tudományos kutató emlékezett meg Nádler Herbert életútjáról és érdemes munkásságáról. Az avató ünnepségen jelen volt lánya, Balázsné Nádler Aliz is.

LELKESZEK ÁLLAMI REHABILITÁSA

A református egyház már felterjesztette az igazságügyminiszterhez több lelkesz nevét, aki az elmúlt évtizedekben állami részről igazságtalan ítéletet kapott és rehabilitálandó. Az Egyházi Képviselő Tanács ülésén már felvetődött, hogy néhai dr. Abrudbányai János, volt kocsordi lelkesz ügyében az eljárást indítsa meg egyházunk. Reméljük erre és a más méltánytalanságot szenvedettek ügyében a szükséges eljárás egyik legközelebbi tanácskozásunkon megindul.

KÖSZÖNTÖM A KONFIRMÁLTAKAT

Kedves Fiatalok, Kedves Szülők és egybegyűltek!

Elmúlt egy esztendő, ismét népes gyülekezet állja körül az Űrasztalát. Hálátelt szívvel köszönöm meg a jó Istennek, hogy újból Pünkösöd áldott ünnepnapját virrasztotta a világra.

Mindannyian kitárult szívvel és lélekkel hallgattuk a mai nap történetét. Tudom, hogy az itt jelenlevők számára mindig felemelő érzés Istennel találkozni.

Napjaink rohanó világában minden egyes pillanat áldott, amikor mi, gyarló emberek egy-egy röpke fohászból, tudatosan egyesülünk Istenünkkel — ha ez a fohász a lélek megáldott ünnepnapján száll fel a szívünkből, akkor a hála érzése mélyebb, elmélyültebb és őszintébb is.

Ünnepelő gyülekezet, ünneplő fiatalok! Engedjétek meg nekem, hogy hozzátok, fiatalokhoz forduljak e magasztos órán, és a Budapesti Unitárius Egyházközség nevében meleg szeretettel fogadjalak e közösség teljes jogú tagjai sorába. Teszem ezt Máté evangéliuma 25. részének 14–30. verseiben olvasható gondolatokra hivatkozva. A megnevezett helyen a talentumokról szóló példázat olvasható.

Tanulságként arra szeretném felhívni a Ti, a szüleitek — kereszt-szüleitek, és a gyülekezet tagjai figyelmét, hogy gazdálkodjatok okosan a rátok bízottakkal, illetve hogy segítsétek — segítsük az okos gazdálkodást.

Arra kérem a jó Istent, adjon erőt Nektek ahhoz, hogy átvehessétek majdan tőlünk a stafétabotot, hogy itt, ezen a sokat szenvedett, de néha örömet is megért honban építhessétek Isten országát. Nekünk, akik előttetek járunk, adassék meg az a megnyugtató érzés, hogy anyaszentegyházunk fennmarad, hitünk krisztálytisztaságai tovább élnek bennetek, és hogy büszkén tekinthessünk rátok, mint az unitárius jövődönk letéteményeseire. A hit ereje áradjon Rólatok mindenikre, akivel kapcsolatban vagytok, akikkel majd kapcsolatba fogtok kerülni: szüleitek, kereszt-szüleitek, nagyszüleitek, testvéreitek, rokonaitokra, tanulóitokra, az unitárius egyházra, nemzetünkre, az emberiségre, mindannyiunk örömeire és boldogulására.

Gálffy Gábor
gondnok

TANULMÁNY JULIANUS APOSTATÁRÓL

A belga középiskolai tanárok folyóirata, a L'Athénée, megtisztelt azzal, hogy egy rövid cikkemet közölte. Ám a folyóiratszám cikkei közül még engem magamat sem ez a cikk érdekelt legjobban hanem René Comoth történelemszakos kollégámnak Julianus Apostatáról írott tanulmánya. Értelmezései tárgyilagosak, stílusa kitűnő. Sok mindent megtudtam a tragikus sorsú császárról, amit korábban sehol nem olvastam.

A tanulmánynak csak egyetlen megállapításáról akarok elmélkedni.

Julianus a mitológiától eltérő, filozófiai jellegű képet próbált adni az istenekről. Úgy vélte: imádni kell őket, áldozatokat bemutatni nekik, mert ez felemeli az emberi lelket, de ez az ő számukra érdektelen, sem hasznuk, sem örömük nincs benne. Nem óvják az embert a gonosztól, nem is kell, mert a bűn nem az emberi természet tartozéka, csak tudatlanságból vétkezünk. Az ember tehát a vallásgyakorlattal csak önmaga morális javára cselekszik. A szerző ezt "az istenség magasztos fogalmának" nevezi.

A filozófus császár (361-től 363-ig uralkodott) gondolatainak voltak előzményei. A késői ókor filozófiájában megjelent az a gondolat, hogy az istenek semlegesen élnek a maguk életét, az ember–isten kapcsolat nem kétoldalú.

Ám de, ez úgy vélem, gyakorlatilag nem egyeztethető össze a többistenhittel. A rómaiak — jogásznép! — határozott jogi viszonyt igyekeztek létrehozni az isteneikkel. Arról meg, hogy a görög istenek mennyire belekeveredtek emberi ügyekbe (még összeházasodás formájában is), tanúskodik a mitológia és az egész antik irodalom. René Comoth ezt nem elemzi, csak annyit jegyez meg: Julianus logikai bakugrásokkal próbál erkölcsi tanulságokat levonni a mítoszokból.

Ellenben a császári filozófus, miközben a politeizmust igyekszik igazolni, akaratlanul és érdekes módon megközelíti egy sajátos, elvont egyistenhit logikáját. Én legalább erre a következtetésre jutottam a tanulmány elolvasása után. Az egyetlen isten, bármint gondolkodjunk róla: *abszolútum*. Nem lehet áldozatokkal vagy akármi mással magunk felé fordítani. Ha nem ilyennek fogadjuk el, antropoformmá változtatjuk, és olyan kérdéseket kell feltennünk, amelyek istenségét vitathatóvá teszi, például beszélnünk kellene a világ gonoszságaiért való felelősségről (a felelősség emberi kategória!). Ezen a logikai szálon tehát eljutnánk az önmagába zárt egyetlen abszolútumhoz, aki (amely?) "igen magasztos fogalom", de akitől az embert a közeg nélküli végtelenség választja el.

Akkor hát hogyan bízhatunk mi az Istenben, hiszen a mi vallásunk is egyistenhívő?

Van erre olyan válasz, amely nem visz logikai szakadék elé. Az Isten

felé vezető úton ember a kalauz: Jézus. Teljesen és igazán ember. Annyira, hogy testével orvosok foglalkoztak (a passióval kapcsolatban, mert feldolgozható adatokat csak arról tudunk szerezni). Foglalkozhatna személyével a lélektan is, nem lenne szentségtörés. Ő, minthogy az emberséget magára vette, személyében hordozza a kapcsolatot az Isten és az ember között, mégpedig a leg-hitelesebb kapcsolatot: a szeretetét. Jézusban az Isten *tiszteli* az embert. Ebben a kapcsolatban nem csorbul az Isten szuverenitása, sem az ember szabadsága. Bizonyosan ez a fő oka, hogy napjainkban, annyiféle személyes és profán istenségből való kiábrándulás után, olyan vonzó Jézus személye, még a nem hívők számára is.

René Comoth tanulmányának szövegében egy rokonszenves és emberi Julianus képe rajzolódik ki. Tévedése egy jeles elmének a zavaros korban való úttévesztése volt. A szerző szerint a huszadik századnak megvan a tudása és az objektivitása ahhoz, hogy végre feltárja a valóságot, az emberi hitelességet Julianus ügyében. Igaza van.

dr. Bán Ervin

A Budapesti Unitárius Egyházközség 1989. szept. 10-én, vasárnap du. 5 órakor templomi hangversenyt rendez a Nagy Ignác u.-i templomában, a Pápai Erkel Ferenc Ének-Zenei Általános Iskola Gyermekkórusa, Kálmán Frigyes vezetésével, a Coro Polifonico Farnesiano olasz gyermekkórus Mario Pigazzini vezetésével, valamint a Pápai Erkel Ferenc Kórus Kálmán Frigyes vezetésével.

Kérjük, hogy e híradást kedves olvasóink fogadják meghívásként.

George BUSH amerikai elnök tiszteletére adott vacsorán, a Parlamentben részt vett **Husztli János** püspök.

A hetednapos adventista egyház kilépett a Szabadegyházak Tanácsából. Az egyház vezetője, dr. Szigeti Jenő lelkész ismert egyháztörténész, mindig megértő és segítőkész volt egyházunk irányában.

Miklós Imre államtitkár, az Állami Egyházügyi Hivatal elnökét az Elnöki Tanács magas állami kitüntetésben részesítette nyugalomba vonulása alkalmából említett munkakörében évtizedeken át végzett jó munkája elismeréseként.

Az IARF 1990. évi világkongresszusát Hamburgban tartja. A megnyitón júl. 27-én részt vesznek a tagegyházak képviselői. Egy turista csoport Budapestre látogat és részt vesz az 1990. évi aug. 4-i Nagy Ignác u.-i istentiszteletén.

Évfordulók. 1789 a francia forradalomra emlékeztet mindnyájunkat. Merész, fényes év, következményeiben sok árnyékkal és tanulsággal.

1889-ben született egy kis osztrák faluban egy ember, neve Adolf Hitler, aki a második világháború nyomorúságát hozta mindnyájunkra. Mégis, még ma is voltak, akik egykori szülőháza előtt, vagy más helyeken emlékeztek erre az évfordulóra. 1939-ben kezdődött a második világháború, melynek fő okozója Hitler volt. Ötven évvel ezelőtt sok lengyel menekültnek mi magyarok adtunk menedéket. Sokan hálások voltak ezért egész életükben.

Kovács József, a hódmezővásárhelyi egyház-község templomának és összes épületeinek áldozatos jötevője, egyházköri felügyelő gondnok, 1830–1927 között rotta földi pályáját, két évvel ezelőtt az új lelkész még nem érzelhette, hogy hatvan év telt már el halála óta. Azóta egyetlen fia és két unokája is a családi síremlék alatt alussza örök álmát. 1927-ben Barabás István lelkész megható szavakkal emlékezett meg róla az akkori Unitárius Ertesítőben. Temetési beszédében mondtatta róla, hogy "kiválasztott gyermeke volt az Istennek". Aldassék Kovács József emlékezete.

Elhunyt dr. Schulek Tibor evangélikus lelkész, egyháztörténész (1904–1989), akit életébene egyháza és az állam részéről méltánytalan elbánás ért. Ismert volt Bornemissza Péterről írt disszertációjáról. Háttérbe szorítása ellenére nyolc gyermeket nevelt fel. Emlékeztet, mint egyházunk barátját mi is szeretettel őrizzük.

Napsugár címmel az egykori evangélikus lelkész Zay László, a Magyar Nemzet főmunkatársa megható politikai visszaemlékezést írt néhány hete megjelent vezércikkében. Ebben szeretettel emlékezik a szintén sok méltánytalan támadást elszenvedett elődjére, az unitárius Mátrai Betegh Bélára, akinek cikkei és esszéi emlékeztetnek azoknak, akik azokat valaha olvasták. Ő is azok közé tartozott, akik tudták, hogy az élet vége a halál, de neki ez méltánytalanul hamar jutott osztályrészül. Zay László írásait más alkalmakkor is örömmel olvassuk.

A svájci Casa Locamóban az idén két fiatal unitárius nő töltött négy hetet a HEKS jóvoltából. Az ököménikus környezet — reméljük — megerősítette dr. Kádár Ildikót, fordítónkat és a lapunkban írásával jelentkezett Muszka Ibolya Évát abban az elkötelezettségben, mellyel erre a kiküldetésre ígéretesen rászolgáltak.

Az IRF nemzetközi ifjúsági szervezetünk angolai konferenciáján júliusban fiataljaink Csegezi Árpád vezetésével vesznek részt. Várjuk beszámolójukat hazatértük után.

A svájci szabadelvű protestánsok Genfben július derekán konferenciát rendeznek, melyen egyházunkat Orbókné Szent-Iványi Ilona lelkész képviselte. E sorok nyomdába adásakor még nem tudtuk, hogy az Erdélyiek eleget tehettek-e a kedves meghívásnak.

A Református Fiatalok Szövetsége megalakult, és a Fővárosi Bíróság a bejelentést tudomásul vette. Új rovatuk is van a reformátusok hetilapjában. Reméljük, hogy az unitárius fiatalok is hallgatni fognak a nemsokára megnyilatkozó hívó szóra, mely az ősi Dávid Ferenc Egyet megalakulása után lehetőséget ad ifjúsági osztály működésére is.

Pásztor Dávid főiskolai hallgató, néhai Filep Imre helyettes püspök unokája, egyházunk javaslatára, mint dolgozó munkatárs, két hónapot tölthet el az angliai unitáriusok Great Hucklow-ban évtizedek óta visszatérően működő nyaralótelepén, hol angol nyelvtudását is gyarapíthatja szorgalmas fizikai munkavégzése mellett. A lehetőséget Christine Hayhurst, a londoni központ főtárhelyettes asszonya a hozzá intézett kérés alapján teremtette meg, mondván, hogy az ilyen alkalmak is erősítik az angol–magyar unitárius kapcsolatokat.

Dr. Stephen Papa amerikai unitárius lelkész feleségével és kisgyermekével együtt hónapokat töltött az oxfordi unitárius Manchester College-ban, és autóján európai körutat téve, eljött Magyarországra is, hogy az itteni unitárius közösséggel is felvegye a kapcsolatot. E sorok írásakor még nem tudjuk, hogy sikerült-e terve, és eljutott-e rövid látogatásra erdélyi unitárius testvéreinkhez is. Márvány u.-i vendégszobánk két állandó lakója, Victor-Mathé Irén és Incze Katalin angol nyelvtudásukkal sokat segítettek a vendégeknek abban, hogy fővárosunkat és közvetlen környékét megismerhessék.

Kárpátalján járt dr. Paskai László bíboros, esztergomi érsek. Ezen a területen 1944-ben 48 katolikus lelkész működött. Ma már csak 8 maradt belőlük. Most újra misét hallgathattak Ungvár, Munkács és Beregszász városok templomaiban a katolikus magyarok, s a bíboros énekeskönyvet és bibliákat is vitt magával. Néhány környékbeli falu templomát is meglátogatta a főpásztor, aki erre az útra az ukrainai görögkeleti érsek meghívására látogatott el a magyar hívek közé. E tanulságos út részleteit az Új Ember c. katolikus szemle folytatásokban közölte.

A püspöki szolgálat időtartamát korlátozni kell — írja a Reformátusok lapjában dr. Kocsis Elemér zsinati elnök tájékoztatója alapján. Rámutat arra, hogy a megújuló egyházak régi törvényeiket, maradi szokásaikat is korszerűsíthetik. Egyesek napilapokban arról is szóltak, hogy a református püspökök mondjanak le, mert állami engedély alapján történt megválasztásuk, és a reformátusok, ha úgy vélik, válasszanak új püspököket.

Könyvhét idején a Protestáns Könyvesbolt a Kálvin téren állított fel sátrat.

Biblia Szövetséget alakítottak református és evangélikus lelkészek és világiak Budapesten, írja a Reformátusok Lapja.

A dunamelléki egyházkerület ülésén sajnálatlalt vették tudomásul dr. Esze Tamásnak, kora és egészségi állapota miatt főgondnoki tiszterrel való lemondását. A kerület két jelöltet állított a megüresedett tisztségre dr. Mézős István eddigi helyettes és dr. Czine Mihály egyetemi professzor személyében.

Révész Imre, mint történetíró erős, de megértő szavakkal írt nagy egyháztörténetében az unitarizmusról, de élete végső szakaszában már elismerő szóval szólt rólunk. Esze Tamás dr. mindig objektíven szólt a régmúltbeli református–unitárius ellentétéről, és a debreceni disputáról 1967-ben írt jelentős tanulmányában igaz objektivitással értékelte ezt a XVI. századi drámát. Az egyik utódjelöltet, dr. Czine Mihályt is egyházunk barátai közé számítottuk, hiszen sokszor méltatta az unitárius élet jelentős egyéniségeit, köztük Balázs Ferenc munkásságát is.

A Teológiai Szemle 1989. évi 2. számában két érdekes, unitárius vonatkozásokat is tartalmazó tanulmány jelent meg. Forró Imre ny. kenderesi lelkész évtizedes munkásságát foglalja össze "Magyar diákok Hollandiában" c. közel 20 oldalas részletes tanulmányában, melyben kitér a remonstráns–unitárius kapcsolatokra is. Dr. Löffler Erzsébet tudományos kutató "A reformáció kezdetei Egerben" c. írásában említést tesz az unitárius Egri Lukács XVI. századi tevékenységéről is. Mindkét szerzőt levelével felkereste felelős szerkesztőnk is.

A református egyházban érdekes változásokra került sor az elmúlt hetekben. A Reformátusok Lapja közölte, hogy Révész Imre egykori debreceni püspök, akadémikus, az 1948. évi egyezmény aláírója miért mondott le püspöki és zsinati elnöki tiszteréről 1949-ben. A cikk elmondja, hogy — mint a zsinatpresbiteri elv elkötelezettje — háromévenként lemondott püspöki tiszteréről, amit 1938 óta töltött be.

Apor Vilmos, évtizedeken át gyulai plébános, majd győri megyéspüspök életére és mártírhalálára számos alkalommal történt emlékezés. E sorok rovója is gyulai plébánosként találkozott vele a 30-as évek vége felé, amikor egy ausztriai rokon számára kellett az árjóság igazolásához szükséges anyakönyvi kivonatokat beszereznie. Melegsívű, megértő ember volt, megérdemli, hogy emlékeztet sokan megőrizték.

F. J.

Az evangélikus egyházban a megüresedett egyetemes felügyelői tisztségre három jelöltet állítottak a választásra illetékesek elé. Örvendetek, hogy egy nagy jelentőségű egyházi tisztségre három is vállalták a jelölést az arra érdemes világiak közül.

Zászkalicsy Pétert iktatták be jún. 3-án a Deák téri, nyugolomba vonulás folytán megüresedett lelkési tisztségre az evangélikus templomban. A beiktatást dr. Harmati Béla püspök végezte.

Az IARF frankfurti irodájának telefonszáma megváltozott. Az új szám megtudható az egyházi központ irodájában az illetékesektől.

Prof. W. Urban, a krakkói Jagelló egyetem professzora időnként hírt ad munkásságáról. Most jelent meg lengyel nyelven népszerű írása a lengyel reformáció történetéről. Kérjük, küldje el a munkát, mert van lapunknak lengyel származású munkatársa is, aki a közös részleteket le tudná fordítani. (Urban prof. jelen volt az 1979. évi siklósi ülésen, és ott értékes előadást is tartott.)

Az angliai Inquirer c. szemle egyik számában egy riport jelent meg a magyarországi politikai változásokról. A részletes elemzést senki sem írta alá, de a szerkesztő jelzi, hogy from our special correspondent from Hungary. Ha valaki magára ismer e hírből, köszönjük érdekes és objektív elemzését, és örvendünk, ha szerkesztőségünkkel is érintkezésbe lépne.

First days record. Az amerikai unitárius és univerzalisták egy csoportja elhatározta, hogy a havonta körünkben elmondott egyházi beszédek közül egyet megküld a szerkesztőnek, és ő azokat, egymás és lelkész társaiak épülésére, sokszorosított formában havonta egy alkalommal közreadja. Megtiszteltetésnek tartjuk, hogy egy-egy példányt egyházunknak is megküldenek. A havonta kb. húsz beszédet tartalmazó kötet szerkesztője Alice Blair Wesley lelkész. Az egyik e sorozatban megjelent beszédet dr. Jakab Jenő fordításában közöljük.

Good NEWS a címe az amerikai unitárius univerzalisták kereszténységüket hangsúlyozó jelentős csoportjának. Lapjuk 1988/89. évfordulóra kiadott számában teljes szövegében közölték azt a felhívást, melyet a romániai kisebbségek elnyomása miatt magyarországi egyházi vezetők tettek közzé 1988. júl. 15-én. Az aláírók között külön vastag szedéssel tűntették fel dr. Ferencz József akkori unitárius püspök nevét, nyilván egyetértésük jeleként. Utaltak arra, hogy az erdélyi helyzetre és a magyar földre menekültek megsegítésére az amerikai unitárius univerzalista egyházi vezetőség külön körlevélben hívta segíteni az összes amerikai gyülekezeteket dr. W. Schulz elnök aláírásával.

Az erdélyi szász evangélikusok német nyelvű Kirchlichen Blättern c. szemléje 1989. évi első számában ír arról, hogy egy elhagyott, gáz- és vízvezeték nélküli helység gyülekezetébe ment el szolgálni a nemrégiben nyugolomba vonult Georg Theil lelkész. E gyülekezet egykori lélekszáma 450-ról mára 200 lélekre csökkent.

1988. nov. 19–23. közt a németországi evangélikus egyházban élő és a Lutheránus világ-szövetség titkári tiszteit betöltő dr. Gunnar Staallstet meglátogatta Grossau gyülekezetét, és prédikált Nagyszombenben is nagy gyülekezet előtt a teológiai intézet templomában.

Bélték Lajosné sz. Balázs Ibolya, az Operaház egykori magánénekes, néhai Balázs Ferenc lelkész testvére, egyházunk régi barátja, 1989. ápr. 10-én, 85 éves korában elhunyt. A Farkasréti temetőben temették ápr. 26-án a katolikus egyház szertartása szerint. Más vallású létére évtizedeken át olvasója és előfizetője volt lapunknak. Mi is szeretettel őrizzük emlékeztet.

Dankó László kalocsai érsek, a pápai magyar intézet egykori rektora betöltötte 50. életévét.

KISGYÖRGY JENŐ

Hosszú és súlyos betegség után, május 29-én elhunyt **Kisgyörgy Jenő**, életének 62. évében. Az erdélyi Bölön szülöttje volt. Halála nagy veszteség hitvesének, 3 gyermekének és 6 unokájának, de nem utolsósorban unitárius egyházunknak. Temetése nagy részvét mellett volt jún. 30-án az Újpest-Megyeri temetőben. Szeretett férjét vesztette el benne a Nagy Ignác u.-i lelkészi hivatalunk és a Püspöki Hivatal hűséges tisztviselője. Kisgyörgy Iza, akinek, valamint az egész Családjának gyászában őszinte részvételt osztunk.

BÉRES ISTVÁN

Súlyos szív-műtétjéből felépülve, váratlanul 56 éves korában hunyt el **Béres István**, a budapesti egyházközség presbitere és Főtanácsunk tagja. Hűséges templomlátogató tagja volt a budapesti gyülekezetnek, — de túl ezen — a műtétjét követő felépülése után nagy szeretettel és gondnal vállalta fel az Erdélyből menekültek gondját, baját. Álláshoz juttatásban, a már lakáshoz jutottaknak bútor és felszerelés szerzésében fáradságot nem ismerő odaadással járt el és igyekezett mindent megtenni a menekültek gondjainak enyhítésére. Őt nemcsak Családja és a Budapesti Egyházközség hívei, de az Erdélyből menekültek népes tábora is megsiratta az Óbudai temetőben, júl. 5-i temetésén.

Halottaink emlékét kegyeletes szeretettel őrizzük.

UNITÁRIUS ÉLET

Laptulajdonos

a Magyarországi Unitárius Egyház

Felelős szerkesztő és kiadó:

Dr. Ferencz József

Felelős szerkesztőhelyettes

Szent-Iványi Ilona

Szerkeszti a szerkesztő bizottság

V., Nagy Ignác u. 4. Budapest, 1055

Telefon: 112-801

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál, a hírlapkézbesítőknél, a Posta hírlapüzleteiben és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR) Budapest XIII., Lehel u. 10/a — 1900 —, közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a HELIR 215-96 162 pénzforgalmi jelzőszámra.

Évi előfizetési díj 60,— Ft

Egyes szám ára 10,— Ft

Index: 25 842

MTESZ Házinyomda — 89.1051 Budapest, 1989

Felelős vezető: Boncza Gábor

HU ISSN 0133-1272

Prof. dr. Paul Philippi — a több alkalommal egyházunkat is régebben felkereső heidelbergi—nagyzebeni teológiai professzor 65. születésnapja alkalmából emlékkötetet adtak ki Denken und Dienen — gondolkodni és szolgálni — címen. A fenti két hír azt látszik bizonyítani, hogy vannak kivételes egyházak Romániában, akik külföldi neves vendéget is fogadhatnak.

Az **Inquirer** egyik nem régi számában közölték, hogy John Mason látogatást tett Budapesten, ahol barátai elkísérték az unitárius templomba, ahol a püspök felesége megmutatta a szép templomot, és értesült arról, hogy Magyarországon a lelkészek szabadon prédikálhatnak templomaikban.

Zita, egykoron 1916-ban megkoronázott magyar királynő márc. 14-én halt el egy svájci kolostorban és ápr. 1-én temették el a bécsi szent István katedrálisból, a Habsburgok régi kapucinusok őrizte kriptájába. Emlékeztetése ápr. 3-án a budapesti Mátyás-templomban dr. Paskai László esztergomi érsek, bíboros mutatott be emlékmisét, melyen a Habsburg-ház tagjai, élükön az egykori trónörökös Ottóval, jelen voltak. A templomot és környékét megtöltötte az érdeklődők nagy serege.

A **Fővárosi Tanács** új elnöke, **dr. Bielek József** május elején találkozott a fővárosban élő egyházvezetőkkel. Az összejövetelen jelen volt és felszólalt **Huszt János** püspök is.

Az **Évangile et Liberté** c. franciaországi szabadelvű protestáns havi szemle 1989. évi febr. számában sok érdekes olvasnivalót tartalmaz az etikai kérdésekről. A szerkesztő **Christian Mazel** lelkész. Régi barátunk, **Philippe Vasseaux** párizsi lelkész bírálja a francia protestáns szövetség ökumenikus nyilatkozatát. Érdekes megemlíteni, hogy barátaink, **Laurent Gagnebin** párizsi és **André Gounelle** montpelliéri teológiai professzorok közös, 100 oldalas meghaladó tanulmánya, *Le Protestantisme ce qu'il est — ce qu'il n'est pas* harmadik kiadásban jelent meg a Cause Kiadónál.

Özv. Kozma Ferencné sz. dr. Theodorovits Juliska tanárnő, 1988 decemberében a Leányfalusi Református Szeretettotthonban elhunyt. Néhai férje, **Kozma Ferenc** egykori altábornagy, volt budapesti gondnokunk könyveiből az elhunyt kívánságára, több könyv érkezett könyvtárunk részére. Köszönjük a címét nem közlő segítő barátnő áldozatkésztségét.

Dr. Richard Boeke, Berkeley unitárius lelkésze, aki már járt hazánkban, időnként hírt ad munkásságáról. Áprilisban a Fülöp-szigeteken járt, Negros szigeten, ahol szegény körülmények között földművelő munkával élő unitáriusok vannak. Közülük most 5 fiatalot középiskolába juttattak. Berkeley gyülekezete májusban 10 Szovjetunióból érkezett vendéget fogadott, akikkel a gyülekezet tagjai ismerkedtek. 1989 nyarán az egyik londoni unitárius lelkésszel szószéket cserél gyülekezeteik örömeire.

Szegeden hosszas szenvedés után elhalt **Kelemen István**, eddigi szegedi lelkészünk testvérbátyja. A temetésen a szolgálatot **Huszt János** püspök végezte. Özvegye az egyházközségnek, férje emlékére 1000 Ft-ot adományozott.

Grúziában felsőfokú teológiai akadémia nyílt meg az elmúlt hónapokban. Il Ilja Grúzia katolikosz pátriárkájának kezdeményezésére. Zosim püspök, az új akadémia rektora, aki korábban a város egyetemén volt professzor, elmondotta, hogy az egyház és az állam kapcsolata most már megfelelő, s így nyílt lehetőség ennek az új intézménynek a megnyitására.

Új ifjúsági egyesület alakult a református és az evangélikus egyházban az eddigi működő szervezetek helyett. A reformgondolat szelleme érintgeti a mi fiataljainkat is, s feltétlenül helyes volna egységes országos unitárius ifjúsági együletet megszervezni. Ez is egyike a megfontolandó és megoldandó kérdéseknek.

Országos cserkészszövetség alakult, és működik egy másik hasonló mozgalom is. Az egykori János Zsigmond unitárius cserkészcsapat képviselőjében **dr. Nyiredy Szabolcs** főgondnokhelyettes, volt cserkészcsapatparancsnok foglalkozik a kérdéssel, s az érdeklődők észrevételeit szívesen fogadja. Örvendünk annak, hogy **Józsa Gyula** egykori cserkésztestvérünk, az EKT hosszú időn át tagja, összegyűjtött emlékeit még életében átadta a budapesti unitárius gyülekezetnek megőrzésre.

Tíz esztendő munkára tekinthet vissza az IARF segélyszolgálat. Legtöbbször a különböző indiai intézmények kaptak, a második helyen a Fülöp-szigetek kerültek az érdeklődés homlokterébe, hiszen 1987-ben innen is választottak tanácsot az afrikai Nigéria egyik lelkészével egy időben. Indiának régóta képviselője van a tanácsban, melynek magyar tagjai 1972 óta változatlanul **dr. Kovács Lajos** és **dr. Ferencz József**. Sajnáljuk, hogy a csehszlovákiai barátunk, **dr. Dusan Kafka** kimaradt a tagok sorából.

A segélyszolgálat részére befolyt adományokból 1988 óta hazánkba is érkezett adomány, nevezetesen az erdélyi menekültek javára. Sajnos, hogy az angliai és amerikai unitárius központok arra hívják fel adakozni akaró gyülekezeteiket és az egyéneket, hogy szeretetből fakadó adományaikat ne közvetlenül Budapestre, hanem az IARF frankfurti irodáján keresztül küldjék el. Ez az intézkedés gyakorlatilag káros, mert dupla átváltási jutalék levonását és időbeli késést eredményez.

A hazai egyházi lapokban, időnként a napilapokban is felvetődik a kérdés, hogy számba kellene venni az elmúlt negyven év tévedéseit, egyes személyek egykori felelősségére vonásának ügyét, s az állam és egyház kapcsolatainak kérdéseit. E problémával EKT ülésünk is minden bizonnyal foglalkozni fog.

Gyülekezeti összejöveteleken a résztvevők száma változó, a jelenlevők között gyakran kevés a presbiter és egyházi tanácsos. Függ ez az időjárástól, a megdrágult vacsorai és frissítőárak emelkedésétől, és a témaválasztásoktól is. A megfigyelő ezeket szűrte le néhány hónap tapasztalata alapján, várjuk minél több hívünk és akár a rendező lelkészek észrevételeit. Az egyházi lap nyitva áll a másként gondolkozók véleményének közlésére.

Frics Béláné Derzsi Piroska Egerben élt unitárius testvérünket a család nagy részvételével máj. 22-én temette **Bajor János** debreceni lelkész. Erőművelő szülöttje 84 éves életben ragaszkodással gondolt szülőföldjére. Családját és egyházát melegen szerető aszszonyt gyászolunk. A budapesti Nagy Ignác u.-i templomunk máj. 28-i istentiszteletén a család és híveink körében róla emlékeztünk. Áldott emléke sokáig él azok szívében, akik ismerték és szerették.

A **Magyar ENSZ Társaság** és az UNICEF Magyar Nemzeti Bizottsága 1989. jún. 20-án, Budapesten tartotta közgyűlését és újválasztotta Elnökségét. A társaság kormányzótanácsába egyházunk püspökét, **Huszt Jánost** is megválasztotta.

Dévényi Anna tanárnő nevét egyházunkban sokan ismerik. Évek hosszú során át foglalkozott a mozgássérült gyermekek egészségi állapotának a helyreállításával. Hivatásának érezte ezt. Munkáját felkarolta a Rolitron-alapítvány, mely a jövőre vonatkozóan új telephelyet akar berendezni, ha a várostól a megfelelő központban fekvő közlekedésileg is megfelelő helyet kap. Jún. 17-én de. a Zrínyi u. művelődési otthonban eddigi növény- és kézműves mutattak be, melyet mintegy 200 ember nézett végig. Munkájának folytatásához jó egészséget és sok sikert kívánunk.

A **szegedi leányegyházközségben** jún. 2-án — az egyházközség fennállása óta első ízben — konfirmációi ünnepség zajlott le, melyen négy ifjú, **Nyitrai Szilvia**, **Nyitrai Katalin**, **Nyitrai Krisztina** és **Farkas Ferenc** tettek bizonyosságot az unitárius hitelvek ismerete felől, előkészítésüket **Kelemen Miklós** lelkész végezte.

A családi ünnepségen a konfirmált növendékeken kívül hozzátartozóik, valamint az ünnepségen jelen levő **Huszt János** püspök és **Kiss Mihály** hádmezővársárhelyi lelkész is éltek az úrvacsorával.

A konfirmációs istentisztelet után a püspök és **dr. Karamán Ferenc** gondnok elnöklésével rendkívüli egyházközségi közgyűlést tartottak. Ezen a püspök bejelentette, hogy **Kelemen Miklós** lelkész fölmentette a szegedi leányegyházközség lelkészi teendői alól, és megbízta — június 1-től — az egyházi titkári teendők végzésével.

A szegedi leányegyházközségben a lelkészi szolgálat végzésére **Kiss Mihály** hádmezővársárhelyi lelkész kapott ideiglenes megbízatást.